

43ste VERGADERING. — 3 MEI 1938.

Mededeeling van ingekomen stukken. — Verslag uitgebracht.

43STE VERGADERING.

VERGADERING VAN DINSDAG 3 MEI 1938.

(Bijeenroepingsuur 1.30 namiddag.)

Ingekomen: 1°. berichten van leden; 2°. missives van den Directeur van het Kabinet der Koningin; 3°. een Regeeringsmissive. — Verslag uitgebracht door de Commissie voor de Verzoekschriften. — Interpellatie van den heer Woltjer omtrent het door de Regeering gevoerde beleid in zake de schrijfwijze der Nederlandsche taal.

Voorzitter: de heer de Vos van Steenwijk.

Tegenwoordig, met den Voorzitter, 40 leden, te weten:

de heeren van Lanschot, van Citters, Reinalda, de Jong, Hiemstra, Nivard, van Asch van Wijck, de Savornin Lohman, in 't Veld, Sikkes, Janssen de Limpens, van Voorst tot Voorst, de Rijke, ter Haar, Vijlbrief, Janssen, Moltnaker, Anema, van Embden, Diepenhorst, Maarsingh, van den Bergh, Briët, Fleskens, von Bönninghausen, van Rappard, de Zeeuw, van Vessem, Droogleever Fortuyn, Steger, Barge, Bruineman, Kolff, Woltjer, de Bruijn, Kropman, Wiardi Beckman, Vorrink, de la Bella,

en de heeren Ministers van Algemeene Zaken en van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen.

De notulen van het verhandelde in de vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd.

De **Voorzitter:** Ik deel aan de Kamer mede, dat zijn ingekomen:

1°. berichten van leden, die verhinderd zijn de vergadering bij te wonen: van den heer van de Bilt, deze bijeenkomst, wegens verblijf te Genève; van den heer van Sasse van Ysselt, ook volgende dagen, wegens ongesteldheid.

Deze berichten worden voor kennisgeving aangenomen;

2°. 12 missives van den Directeur van het Kabinet der Koningin, houdende mededeeling van de goedkeuring door Hare Majesteit de Koningin van een aantal ontwerpen van wet, aangenomen door de Eerste Kamer der Staten-Generaal in haar vergaderingen van 22, 23 en 29 Maart 1938.

Deze missives worden voor kennisgeving aangenomen;

3°. een missive van den Minister van Buitenlandsche Zaken, houdende mededeeling, dat de contingentovereenkomst met Denemarken van 29 Juni 1937 door de Regeering is opgezegd.

Deze missive wordt voor kennisgeving aangenomen.

Handelingen der Staten-Generaal. — 1937—1938. — I

(van Citters e. a.)

De heer van Citters, voorzitter der Commissie voor de Verzoekschriften, brengt het volgende verslag uit:

In handen van de Commissie voor de Verzoekschriften zijn gesteld de volgende adressen:

a. een, van G. Rijdsijk Jzn., te Zwijndrecht, houdende verzoek om toekenning van schadevergoeding in verband met de uitvoering van werken door den Rijkswaterstaat bij den rivierarm „de Strooppot”.

Uw commissie, van oordeel, dat het wenschelijk is over deze aangelegenheid de zienswijze van den Minister van Waterstaat te vernemen, heeft de eer te adviseeren, dit adres aan genoemden bewindsman toe te zenden, met verzoek om inlichtingen.

b. een, van W. H. M. Reyers, te 's-Gravenhage, houdende verzoek om schadevergoeding wegens naasting in 1914 van een hem toebehoorende partij rogge.

Uw commissie heeft de eer voor te stellen, dit adres te verzenden aan den Minister van Economische Zaken, met verzoek om inlichtingen.

c. een, van het bestuur van het Katholieke Onderwijzers Verbond, houdende verzoek er bij de Regeering op aan te dringen, dat de spelling-1934 met de regels 5 en 6 worden hersteld.

Uw commissie, van oordeel, dat het in dit adres behandelde desgewenscht ter sprake kan worden gebracht bij de interpellatie van den heer Woltjer omtrent het door de Regeering gevoerde beleid in zake de schrijfwijze der Nederlandsche taal, heeft de eer voor te stellen, dit adres neder te leggen ter griffie, ter inzage van de leden.

De Kamer vereenigt zich achtereenvolgens met de voorgestelde conclusies.

Aan de orde is de **interpellatie** van den heer **Woltjer** omtrent het door de Regeering gevoerde beleid in zake de schrijfwijze der Nederlandsche taal, tot het houden waarvan verlof is verleend in de vergadering van 28 April 1938 (*Handelingen* blz. 590).

De heer **Woltjer:** Mijnheer de Voorzitter! Ik moge allereerst mijn erkentelijkheid uitspreken aan de Kamer, dat zij mij in de gelegenheid heeft willen stellen, deze in overleg met mijn fractie aangevraagde interpellatie, die inderdaad een bijzonder karakter draagt, te mogen richten tot de Regeering.

Het lag — laat ik daarmee beginnen — geenszins in mijn bedoeling een belangrijk gedeelte van mijn rede over hoofdstuk VI der Rijksbegrooting te wijden aan het vraagstuk van de schrijfwijze der Nederlandsche taal en op de zakelijke zijde van dit vraagstuk daarbij nader in te gaan. Reeds niet op grond van deze overweging, dat, wilde dit inderdaad geschieden zooals dit naar mijn meening behoort te geschieden, het dan wel onevenredig veel tijd zou hebben gevorderd. Ik zou mij dan niet hebben kunnen bepalen tot de practische vragen van spelling en buiging, maar, uitgaande van het wezen der taal, aandacht hebben moeten schenken aan de beteekenis van het schrift en den invloed, dien het ontbreken van gebaar, gelaatsuitdrukking, intonatie, enz. moet hebben op de eischen, die aan een goed schrift, in verband met zijn bedoeling, behooren te worden gesteld, aan het min of meer conventioneele en conservatieve karakter van elke schrijfwijze, aan de verhouding van spreektaal en schrijftaal in een cultuurland, aan het essentieele van het grammaticale geslacht, en wat dies meer zij. Ik zou bij dergelijke vragen hebben moeten stilstaan, niet omdat ze naar mijn meening in een Kamerdebat als zoodanig allereerst thuisbehooren, maar wijl, wanneer men eenmaal hier een discussie over het spellingvraagstuk wil houden, men niet bij het einde, maar bij het begin moet aanvangen; omdat ook hier voor een vruchtbare gedachtenwisseling bezinning op het uitgangspunt onontbeerlijk is. Voegt men daarbij nu de verschillende speciaal

(Woltjer)

het Nederlandsch betreffende quaesties, die bij een zakelijke behandeling van het aanhangige vraagstuk aan de orde moeten komen, dan zal men kunnen verstaan, dat naar mijn meening voor een dergelijke behandeling meer tijd noodig ware geweest, dan er zelfs dan voor beschikbaar had kunnen gesteld worden, wanneer de omstandigheden niet waren geweest zooals zij geweest zijn. Het is echter geenszins alleen de tijdnood, die mij had doen besluiten, de zakelijke zijde van het spellingvraagstuk zooveel mogelijk uit te schakelen. En ook de overweging, dat ik mij zeker ten aanzien van het Nederlandsch niet voldoende deskundig gevoel om in dit hooge Huis voorlichting te geven; dat voor een discussie over vraagstukken als ik zoo straks noemde een politiek college als de Kamer toch niet de meest aangewezen plaats is; en eindelijk, dat, wat het materiele betreft, het vraagstuk desniettemin zoowel aan de overzijde van dit Hof als hier in onderscheidene voortreffelijke redevoeringen, vóór en tegen, zóó van alle kanten is belicht, dat een hernieuwde bespreking nauwelijks nieuwe gezichtspunten zou kunnen openen, gaven voor dit besluit den doorslag.

Afdoende was voor mij, dat een dergelijke bespreking althans in dit stadium van de zaak feitelijk niet past in mijn opvatting over de wijze, waarop deze aangelegenheid moet worden behandeld, een opvatting, waaraan ik wensch vast te houden. Ik heb mij steeds op het standpunt geplaatst, dat de vraag van de schrijfwijze der Nederlandsche taal niet in de eerste plaats een zaak is van het onderwijs, maar een aangelegenheid van het land, van het geheele volk, en dus de met betrekking daartoe van Regeeringswege genomen maatregelen niet tot het speciale beleid van den Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen als zoodanig, maar tot dat van het geheele Kabinet moeten worden gerekend. Op grond van deze opvatting moest ik, wanneer ik de gedragslijn der Regeering ten deze wilde bespreken, dat wel doen bij de algemeene beschouwingen en ik heb dat dan ook gedaan. De heer Minister van Algemeene Zaken, Voorzitter van den Raad van Ministers, heeft mij toen bescheid gegeven. Daarmede heeft de Regeering opnieuw doen blijken, dat zij zich op hetzelfde standpunt plaatst, en haar maatregelen in zake de schrijfwijze — het zuiver technische daarin nu buiten beschouwing gelaten — eveneens als een onderdeel der Kabinetspolitiek beschouwt. Ik zou het hebben toegejuicht, wanneer zij in deze lijn was doorgegaan. In de discussie over de leerlingenschaal heeft Zijne Excellentie de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen er, naar ik meen, op gewezen, dat deze aangelegenheid behoort tot het financieele beleid van het geheele Kabinet; dat zij dan ook bij de algemeene beschouwingen ter sprake was gekomen en de Regeering toen haar houding ten aanzien daarvan had uiteengezet en verdedigd, en dat het daarom zeer wel te begrijpen zou zijn geweest, wanneer men er bij de behandeling van hoofdstuk VI niet weer op was teruggekomen, evenmin als men op de insgelijks tot het algemeen beleid behorende quaestie van het ouderdomspenecien bij de behandeling van de begroting voor Sociale Zaken opnieuw was ingegaan. Ten aanzien van de schrijfwijze der Nederlandsche taal geldt m. i. precies hetzelfde: stond eenmaal de algemeene gedragslijn ten deze vast, dan had over technische bijzonderheden wellicht bij het hoofdstuk betreffende het onderwijs kunnen zijn gesproken. Maar deze gedragslijn als zoodanig moest naar mijn meening eerst vaststaan, voodat het zakelijke aan de orde kon komen.

Nu intusschen de Regeering in de Memorie van Antwoord aan deze Kamer op hoofdstuk VI haar definitieve beslissing ten aanzien van het spellingvraagstuk heeft medegedeeld, en ik dus uiteraard bij de bespreking van dit hoofdstuk niet geheel over deze quaestie kon zwijgen, scheen het mij het meest in overeenstemming met het door mij ten deze ingenomen standpunt, om nu in dit stadium niet, althans niet in de eerste plaats, over de veranderingen, die de Regeering in de thans geldende schrijfwijze zelf wenschte aan te brengen, te spreken, maar over het algemeen beleid, dat aan haar beslissingen ten grondslag ligt.

De strekking van de interpellatie, die ik thans de eer heb tot de Regeering, vertegenwoordigd in den Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, te richten, is in wezen dezelfde.

Ik wil niet verhehlen, Mijnheer de Voorzitter, dat mijn fractie de verklaring, die de Regeering in Januari ten deze heeft afgelegd, heeft gewaardeerd; maar ik wil evenmin verhehlen, dat over wat daarna gevolgd is, over den gang van zaken, zooals die nu ten slotte uitgelopen is op de beslissing, die aan dit Huis is meegedeeld, is teleurgesteld. Het doet mij leed, aan deze aanvankelijke teleurstelling uiting te moeten geven; maar dat is toch voor ons niet het voornaamste. Het eigenlijke doel, waarmee ik, in overleg met mijn fractie, straks eenige vragen aan de Regeering hoop te stellen, is dit: aan het Kabinet de gelegenheid te schenken om ons duidelijk te maken, dat zijn beleid ten deze juist is en niet anders kon zijn, omdat geen andere oplossing mogelijk was; óf als het dit niet kan, er op aan te dringen, dat het alsnog de methode volge, die wij in dezen de juiste achten.

Mijnheer de Voorzitter! De stelling ware ongetwijfeld te verdedigen, dat men, om het beleid van het Kabinet in zake het spellingvraagstuk volledig juist en billijk te kunnen beoordeelen, dit zou moeten bezien in het licht der historie van dit vraagstuk, en dus de zaak van haar begin af weer zou moeten ophalen. Het ligt echter, dunkt mij, voor de hand, dat dit, zoo eenigszins mogelijk, thans dient te worden vermeden. Bracht de behandeling van de quaestie in het kader van het begrotingsdebat in de gegeven omstandigheden naar onze meening en naar de meening van de meerderheid der Kamer het gevaar mee, dat zij wellicht niet voldoende tot haar recht zou komen, nu zij als zelfstandig onderwerp hier aan de orde is gesteld, dreigt het gevaar, dat de besprekingen er over zullen uitdijen tot een omvang, die niet evenredig is aan het resultaat, dat er thans van kan worden verwacht. Wanneer ik meen, dat zulk een breede historische opzet ook niet noodig is, dan berust dit niet allereerst op de overweging, dat de geschiedenis der quaestie niet telkens opnieuw behoeft te worden opgehaald en men die thans met rust kan laten, maar vindt vooral zijn grond in de houding, die het Kabinet zelf aanstonds in zake het spellingvraagstuk heeft aangenomen. Indien het bij zijn optreden zich op het standpunt had geplaatst, dat de quaestie van de schrijfwijze der Nederlandsche taal in wezen was afgedaan, en een hernieuwde principieele overweging, hoe wenschelijk ook wellicht op zich zelf, niet meer mogelijk was, dan zou men dat om meer dan één reden hebben kunnen betreuren, maar onbegrijpelijk had men het moeilijk kunnen vinden. Zoo is echter de gang van zaken niet geweest. Integendeel. Het Kabinet is blijkens zijn mededeeling in de Memorie van Antwoord op hoofdstuk I der Rijksbegroting begonnen, als het ware tabula rasa te maken. Ik moge het begin van die mededeeling nog eens aanhalen. Het luidt aldus:

„Aanstonds na de vorming van het huidige Kabinet heeft de Regeering zich bezig gehouden met het vraagstuk van de schrijfwijze van de Nederlandsche taal. Zij besloot dit vraagstuk in zijn geheel in beschouwing te nemen.”

Ik kan hier ook thans nog niet anders in lezen, dan dat het Ministerie, ten einde een goede en afdoende oplossing van het vraagstuk te bevorderen, zich allereerst los heeft willen maken van wat er onder vroegere Kabinetten was gebeurd. Dit wil natuurlijk niet zeggen, dat het ten slotte toch niet weer terug zou kunnen keeren tot wat het bij zijn optreden had aangetroffen; maar wel, dat het zich daaraan principieel niet gebonden achtte.

Welnu: staat het zoo — en dat het inderdaad zoo staat, blijkt uit de Memorie van Antwoord op hoofdstuk VI aan deze Kamer —, dan doet men het Kabinet ook geen onrecht, wanneer men het daaraan houdt. Daarvoor is te meer reden, wanneer men rekening houdt met de daartoe door de Regeering in dit Huis op 14 Januari jl. naar aanleiding van de toen daarbij gemaakte opmerkingen afgelegde verklaring. Ik ontken geenszins, dat de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag der Tweede Kamer over hoofdstuk VI, waarbij zich die op de algemeene beschouwingen van deze Kamer aansloot, en de rede van den Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, in

(Woltjer)

December in de Tweede Kamer gehouden bij zijn beantwoording van de sprekers aan de overzijde van dit Hof, eenigszins anders klonken. Maar dat was juist mede de aanleiding voor mijn betoog in Januari; en bij mijn formulering van hetgeen ik toen van de Regeering bescheidenlijk verlangde, heb ik zeer bewust met deze weifeling rekening gehouden. Ik zeide (*Handelingen*, blz. 132):

„Ik zou zeer veel voldoening hebben, wanneer de Regeering kon verklaren, dat het standpunt, dat zij ingenomen heeft bij hoofdstuk I in haar Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer, nog haar standpunt is; dat zij deze zaak dus niet primair als een zaak van het onderwijs beschouwt, maar van het geheele land, die dienovereenkomstig moet worden behandeld, en, in afwachting van het oordeel der in te stellen Staatscommissie, voorshands aan de scholen de keuze wil laten, die Minister Marchant destijds bedoelde.”

Mijnheer de Voorzitter! De merkwaardige verklaring, die de heer Minister-President namens het Kabinet naar aanleiding van mijn betoog aflegde, ligt ongetwijfeld nog versch in het geheugen van de Kamer. Zijne Excellentie zeide dit:

„Nu kom ik aan een zeer pijnlijk punt. Ik moet een biecht afleggen, en wel in het openbaar, maar de rede van den heer Woltjer laat mij geen andere keuze. Ik ben inderdaad niet in staat — ik heb mijn ambtgenoot van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen daarover nog eens geraadpleegd — om den geachten afgevaardigde prof. Woltjer afdoende te weerleggen in zijn critiek op de methode, die de Regeering indertijd heeft gevolgd in zake het spellingvraagstuk. Het blijkt ons zelf elken dag meer en meer, dat aan die methode ernstige bezwaren verbonden zijn. Ik kan den geachten afgevaardigde mededeelen, dat de Regeering zich beraadt op hetgeen prof. Woltjer genoemd heeft de staatrechtelijke zijde van het vraagstuk en dat zij vertrouwt binnen niet al te langen tijd een oplossing te vinden, die ook dien geachten afgevaardigde beter voldoen zal dan de methode, die tot nu toe gevolgd is geworden.”

Mijnheer de Voorzitter! Mij dunkt, over de strekking van deze loyale verklaring in verband met het betoog, waarop ze de terugslag was, kan geen misverstand bestaan, evenmin als over de bedoeling van dit betoog. Verbindt men haar met de hiervóór aangehaalde mededeeling van de Regeering in de Memorie van Antwoord op hoofdstuk I der Rijksbegroting aan de Tweede Kamer, — waartoe de vragen, die ik deed, stelling het recht geven, — dan beteekent ze in de eerste plaats, dat het Kabinet zich ook toen nog, of toen opnieuw, vrij beschouwde, om naar bevind van zaken te handelen. En ik ga er dan ook van uit, dat dit op 14 Januari jl. inderdaad het geval was. De mededeeling in de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer over hoofdstuk I der Rijksbegroting, waaraan ik mij refereerde, hield echter meer in dan het besluit, het vraagstuk van de schrijfwijze der Nederlandsche taal opnieuw in zijn geheel in beschouwing te nemen, zonder zich a priori gebonden te achten aan de bestaande regelingen; er wordt ook de samenstelling van een commissie uit verschillende kringen van ons maatschappelijk leven in aangekondigd, die „op zeer korten termijn de Regeering zal kunnen adviseeren” — niet omtrent drie bepaalde punten, maar „omtrent de problemen, die rijzen met betrekking tot de schrijfwijze der taal”; en eindelijk bevat zij de verzekering van het streven der Regeering om „zooveel mogelijk in harmonie te handelen met de Belgische Regeering”.

Zoo meen ik, zonder onbillijk te zijn, het standpunt, dat het geheele Kabinet op 14 Januari van dit jaar innam, aldus te kunnen samenvatten:

1°. de Regeering zal het vraagstuk van de schrijfwijze der Nederlandsche taal in zijn geheel opnieuw in beschouwing nemen, zonder zich door vroegere beslissingen ter zake gebonden te achten;

2°. de Regeering erkent de juistheid van de critiek op de tot dusver in zake deze aangelegenheid gevolgde methode — een critiek, die zich richtte tegen de regeling van deze materie bij algemeenen maatregel van bestuur zonder wettelijke basis,

zeker, maar inzonderheid daartegen, dat bevoegdheden betreffende exameneischen en leerplannen gebruikt of misbruikt worden, „om in korten tijd door middel van de jeugd en het onderwijs een verandering van” de officieele „schrijfwijze te bewerken, die men langs den wettigen, dat is ... langs den wettelijken weg, zeker op dat oogenblik niet tot stand had kunnen brengen” —; en zij beraadt zich over een oplossing, die staatsrechtelijk beter zal voldoen dan deze methode;

3°. de Regeering is van voornemen, over de problemen inzake de schrijfwijze op zeer korten termijn het advies in te winnen van een uit verschillende kringen van het maatschappelijk leven samengestelde commissie, die de geheele zaak onder de oogen zal kunnen zien;

4°. de Regeering tracht zooveel mogelijk in overeenstemming met de Belgische Regeering te handelen. Dat is, naar ik meen, het toen door de Regeering ingenomen standpunt, voor zoover dat aan de Kamer is gebleken.

Legt men hiernaast nu de beslissing, zooals die in de Memorie van Antwoord op de bladz. 6—8 wordt medegedeeld en uitvoerig toegelicht, dan moet men wel getroffen worden door het verschil op meer dan één punt, dat trouwens in de Memorie van Antwoord, als men haar goed leest, ook niet wordt ontkend.

Ten eerste: Ofschoon volgens deze Memorie het nieuwe Kabinet inderdaad „het vraagstuk opnieuw in zijn geheel in overweging heeft” genomen — iets, waartoe het naar de in dezelfde Memorie kenbaar gemaakte meening van den Minister van Onderwijs volledige vrijheid bezat —, maakt de ietwat geheimzinnige mededeeling, dat „om meer dan één reden” besloten is, het woordbeeld wat betreft de *s*, *o* en *sch* te handhaven, in verband met de verklaring, dat met het nemen van deze beslissing niet is gewacht op voorlichting van een commissie, omdat „zoowel om paedagogische als om economische redenen” aan de onzekerheid zoo spoedig mogelijk een einde moet komen, het naar mijn meening waarschijnlijk, dat de Regeering zich door deze redenen van meet af aan gebonden heeft geacht. In elk geval breng ik het daarmede in verband, dat de opdracht der te benoemen commissie tot drie punten zal beperkt blijven.

Ten tweede: De tot dusver gevolgde methode blijft, zij het met een belangrijke beperking, voorshands principieel gehandhaafd: ook voortaan zullen bij Koninklijk besluit, zonder wettelijke basis, voorgeschreven afwijkingen van de officieele schrijfwijze voor het onderwijs verplicht worden gesteld.

Ten derde: De aanvankelijk ruime en principieel gedachte taak van de commissie, die van advies zal moeten dienen, wordt, zooals ik reeds zeide, beperkt tot drie punten, die meer van technischen aard zijn, dan dat zij het wezen der quaestie raken.

En eindelijk. De overeenstemming met de Belgische Regeering ten aanzien van het woordbeeld is losgelaten, zonder dat de strikte noodzakelijkheid daarvoor nú reeds afdoende is gebleken.

Ik acht het dus moeilijk te ontkennen, dat de thans door de Regeering genomen beslissing een wezenlijke afwijking beteekent van het door haar zelf aanvankelijk ingenomen standpunt, en in elk geval van de door haar nog eerst een paar maanden geleden in dit Huis afgelegde verklaring. Ik zeide reeds: ik geloof ook niet, dat de Regeering dit zal ontkennen: de Memorie van Antwoord schijnt het mij toe te geven. Mocht het anders zijn, dan zou ik dat gaarne van den Minister vernemen.

Staat de zaak echter zoo als ik meen te mogen aannemen, dan rijst in de tweede plaats de vraag, waarom de Regeering gemeend heeft, zich niet aan haar eigen verklaring van Januari te moeten houden. Onzekerheid in het beleid geeft steeds tot moeilijkheden aanleiding; maar zeker, waar het een materie betreft, die zoo gevoelig is en zoo delicaat, als deze; het schijnt mij toch ook niet geheel juist tegenover de Kamer, dat op een oogenschijnlijk duidelijke verklaring, die aan haar is afgelegd, na eenigen tijd een beslissing volgt, die zich daarmede in elk geval niet ten volle dekt; en eindelijk zou men ook tegenover de Belgische Regeering, dunkt mij, iets meer constantheid hebben mogen verwachten dan gebleken is, dat er is getoond.

(Woltjer)

Ik twijfel er niet aan, Mijnheer de Voorzitter, of de Regeering heeft dit alles ook zelf wel overwogen; en zij zal voor haar houding stellig haar goede redenen hebben, maar dan heeft de Kamer ook recht — en ik zeide in het begin reeds, dat vooral in verband daarmee mijn interpellatie is aangevraagd —, die redenen te weten. Hebben er zich na 14 Januari omstandigheden voorgedaan, die een verandering van gedragslijn eischen? Zoo ja, laat het Kabinet dit dan mededeelen. Uit de stukken blijkt daarvan, voor zoover ik zie, niets; de behoefte aan spoedige zekerheid bestond toch zeker reeds bij het optreden van het Kabinet, ja lang daarvoor; de economische en paedagogische overwegingen hebben reeds lang een voorwerp van bespreking uitgemaakt; kortom, zooals men van buiten af moet beoordeelen, had de thans gevallen beslissing, althans in hoofdzaak, even goed in het najaar kunnen zijn genomen. Wanneer dat echter inderdaad zoo is, in wat voor licht komt dan de verklaring van 14 Januari te staan! Mij dunkt, het is toch niet te veel gevraagd, dat ook op dit punt het Kabinet zich nader verklaart, of althans mededeelt, dat, en zoo mogelijk waarom, het dit niet doen kan.

Ik acht daarvoor te meer reden, omdat de nu genomen definitieve beslissing naar mijn meening niet een verbetering beteekent tegenover de in Januari afgelegde verklaring van den Minister-President, maar in meer dan één opzicht aanleiding geeft tot een niet onredelijke critiek. De Minister meene niet — Zijne Excellentie zal dat ongetwijfeld ook niet doen —, dat ik ondankbaar ben. Het Kabinet heeft het al moeilijk genoeg en mijn fractie wil die moeilijkheden te minder noodeloos grooter maken, waar inderdaad het Kabinet hier moet opkomen voor vroeger gemaakte fouten, waarvoor het zelf niet aansprakelijk kan worden geacht, waarvan het echter toch de gevolgen moet dragen. Ik heb ergens gelezen, dat de beslissing, die nu is genomen, mij ongetwijfeld voldoening zal geven, omdat de quaestie nu wettelijk wordt geregeld, en ik daarop juist van meet af aan had aangedrongen. Dat is ook zoo, Mijnheer de Voorzitter. De Regeering heeft zich hier inderdaad bezonnen op den weg, die moest worden bewandeld, naar mijn meening de eerst noodzakelijke voorwaarde voor een goede oplossing. Ik ben dan ook erkentelijk voor de mededeeling, dat een wetsontwerp wordt voorbereid, waarin de Kroon de bevoegdheid ontvangt, voorschriften te geven met betrekking tot de schrijfwijze van de Nederlandsche taal en deze voor bepaaldelijk aangewezen instanties verplicht te stellen en waarbij tevens middelen worden voorzien om neleving der voorschriften te verzekeren, en ook de vorming van een blijvende commissie van advies zal worden opgenomen. Ik vind dit van groot gewicht; en de Minister beschouwe het dan ook niet als een te kort doen aan mijn aanvankelijk geuite erkentelijkheid op dit voorname punt, wanneer ik terloops hier eenige bedenkingen en vragen mededeel, die bij mij in verband met dit aangekondigde wetsontwerp zijn gerezen, bedenkingen en vragen, die als zoodanig beter bij de behandeling van dat ontwerp zelf kunnen worden besproken, maar die toch hier niet geheel mogen worden verzwegen.

In de eerste plaats: de Kroon zal de bevoegdheid krijgen — de redactie in de samenvatting op blz. 8 is niet heelemaal gelijk aan die van de eigenlijke mededeeling; ik neem echter de eerste —, voorschriften te geven met betrekking tot de schrijfwijze van de Nederlandsche taal, en deze voorschriften onder bepaalde omstandigheden ook verplicht kunnen stellen. Zooals het hier staat, is deze bevoegdheid, die aan de Kroon zal worden gegeven, in ieder opzicht onbeperkt en zal de Kroon dus telkens weer wijzigingen kunnen aanbrengen in de schrijfwijze (of zij het n.l. dan niet doen zal, doet hier niet ter zake), waardoor de beoogde constantheid en vastheid weer teloor kan gaan. Bovendien acht ik de schrijfwijze der taal voor het geheele maatschappelijke leven van zoo groote beteekenis, dat het naar mijn meening stellig onjuist zou zijn, de Staten-Generaal, wanneer zij eenmaal dit wetsontwerp hebben aanvaard, verder uit te schakelen, en geen enkele beperking van de bevoegdheid der Kroon ten deze aan te brengen, hetzij wat den tijd betreft, zoodat bijv. in een aantal jaren zonder wettelijke toestemming wijziging niet mogelijk is, hetzij anderszins (ik denk bijv. aan de bevoegdheid van de commissie van advies). Er zal dus in

deze wet meer moeten komen dan de Memorie van Antwoord aankondigt. Zij zal meer houvast moeten geven; ik zeg nog niet: richtlijnen; ik weet dat nog niet; ik behoef dat ook niet uit te maken; maar in ieder geval moeten de Staten-Generaal meer worden ingeschakeld dan uit de Memorie van Antwoord blijkt.

In de tweede plaats, wat de commissie van advies aangaat, deelt de Memorie van Antwoord mede, dat zij de taak der bovenbedoelde commissie — dat is de tijdelijke commissie, die thans ingesteld zal worden — zal kunnen voortzetten. Zooals ik hiervoor reeds opmerkte, zal de taak van die laatste commissie, die onmiddellijk zal worden benoemd, worden beperkt tot drie met name genoemde punten. Wanneer ik dat woord „voortzetten” neem in den letterlijken zin, zooals het daar staat, waartoe ik als philoloog onwillekeurig geneigd ben, dan houdt het in, dat die nieuwe commissie ook geen ruimere taak zal krijgen, en eveneens alleen over de genoemde punten zal mogen spreken. Het schijnt mij daarom noodig, om met eenigen nadruk uit te spreken, dat de blijvende commissie van advies in beginsel een even ruime taak zal moeten hebben als de Regeering aanvankelijk aan de tijdelijke commissie had toegedacht, deze n.l.: voorlichting te geven over alle problemen, die met betrekking tot de schrijfwijze der Nederlandsche taal rijzen.

In de derde plaats schijnt het mij na de opgedane ervaring niet overbodig, op te merken, dat, wil er waarlijk rust en vrede komen ten aanzien van deze quaestie, de permanente commissie — om het woord van de Memorie van Antwoord op hoofdstuk I aan de Tweede Kamer te gebruiken — zal moeten worden samengesteld „uit verschillende kringen van het maatschappelijk leven”.

Ik twijfel er ook niet aan, dat de Minister dat voornemen heeft, maar ik moge er aan herinneren — ik hoop ook daarbij niet onbillijk te zijn —, dat een van de oorzaken van de onrust en den onvrede, die de besluiten van 1934 hebben teweeggebracht, stellig lag in de eenzijdigheid van de samenstelling der commissie, die toen den Minister moest adviseeren. Die samenstelling is nooit voldoende gemotiveerd, want het motief, dat ik later heb vernomen, n.l. dat de Minister, omdat hij zelf eigenlijk tegenstander was van de vereenvoudiging, in de eerste plaats voorstanders van vereenvoudiging noodig had om hem voor te lichten, zal toch wel niet als een ernstige motiveering zijn bedoeld: het gaat hier toch niet om een persoonlijk iets. Ik heb, toen het nog tijd scheen te zijn, in andere functie gewaarschuwd voor een eenzijdige samenstelling van de te benoemen commissie, en er b.v. op gewezen, dat een niet slechts in mijn oog (ik ben op het terrein van het Nederlandsch niet deskundig), maar ook naar het oordeel van hoogleeraren als wijlen Verdam en Uhlenbeck voortreffelijk geleerde als prof. Wille (de meening, die blijkt het woord ter inleiding in een werkje tot bestrijding van dezen hoogleeraar een andere ambtgenoot blijkbaar heeft, kan daartegen m.i. moeilijk opwegen) zeker in die commissie niet mocht ontbreken, waardoor tevens het passeeren van de Vrije Universiteit ware vermeden. Ik heb van die waarschuwing toen niet veel genoegen beleefd. Ik hoop echter, dat die zelfde fout nu niet weer zal worden gemaakt. Men zal, naar mijn meening, goed doen in de wet zelf enkele voorschriften op te nemen met betrekking tot de categorieën van personen, die in zulk een commissie vertegenwoordigd zullen moeten zijn: ik denk hier aan de Koninklijke Academie, afdeling letterkunde, aan de Neerlandici en linguïst der verschillende universiteiten, aan de letterkundigen, de journalisten, de leerkrachten bij het gymnasium, middelbaar en lager onderwijs, en ook aan de zakenwereld.

Dit alles is echter ten slotte een zaak van later zorg. De gedachte om aan de bemoeiingen der Regeering met betrekking tot de schrijfwijze der Nederlandsche taal een wettelijken grondslag te geven, is principieel juist.

In de tweede plaats beschouw is het als een belangrijke post op de credittijde van het Regeeringsbeleid, dat in zake geslacht- en voornaamwoordelijke aanduidingen de Vries en te Winkel weer zal gelden. Is het de op de verbeelding werkende kracht van den storm, die extra muros reeds zoo lang is opgestoken tegen den Minister; die reeds zoo lang woedt tegen

43ste VERGADERING. — 3 MEI 1938.

Interpellatie van den heer Woltjer.

(Woltjer)

rustige burgers als prof. Wille, prof. Taverne, wijlen prof. Schrijnen, den heer Höweler en anderen, alleen, omdat zij op waardige wijze — och, dat dit ook van allen, die van tegenovergesteld gevoelen zijn, gezegd kon worden! — opkomen voor wat zij als aanranding van de moedertaal beschouwen, is het de op de verbeelding werkende kracht van dien storm, dat ik ook hier bij deze woorden eenige rimpeling meen te zien opkomen op de anders zoo rustige parlementaire golven? Zoo neen, Mijnheer de Voorzitter, is het géén verbeelding, dan hoop ik, zij het op een bescheiden afstand, het voorbeeld te kunnen volgen van den Minister van Algemeene Zaken, leider onzer partij, die in zijn leven toch zeer vaak heeft getoond, dat, wanneer het ging om „de gemeene zaak”, bij alle stormen, die hij moest trotseeren, het „saevis tranquillius in undis” voor hem meer was dan de titel van een staatkundig geschrift.

Zoo ja, zoo ik mij vergis, dan voel ik toch behoefte misschien verontruste medeleden gerust te stellen, die zich wellicht met eenige verwondering hebben afgevraagd, of ik nu reeds het begin van mijn toelichting vergeten ben, waarin ik aankondigde, ook thans op de zakelijke zijde van de spellingquaestie niet in te willen gaan, omdat in elk geval eerst de staatsrechtelijke zijde moet worden besproken, de weg, die moet worden bewandeld, dient vast te staan, zou een behandeling van het overige op vruchtbare wijze kunnen geschieden. Neen, Mijnheer de Voorzitter, ik ben dat niet vergeten. Had ik op de zakelijke zijde van de quaestie willen ingaan, dan zou ik reeds aanstonds over het woordbeeld hebben gesproken, en de vraag hebben gesteld, of ik, wanneer men de vereenvoudiging ten opzichte van de e's en de o's principieel aanvaardt, toch in elk geval de e niet te veel zou worden belast, dan zou ik gewezen hebben op bepaalde uitgangen, die in dit verband ter sprake komen, zooals -eeren en -eezen, op de vermeerdering van het aantal homoniemen, en de onduidelijkheid van het schriftbeeld, die daarvan het gevolg zal zijn, enz.

Dergelijke zakelijke quaesties zijn echter, wat mij betreft, thans niet aan de orde, en ik wensch mij daaraan stipt te houden, ook wanneer het de veel belangrijker buiging betreft. De zaak is zeer eenvoudig. Bij mijn rede in Januari heb ik het standpunt verdedigd — en ik meen dit nog te kunnen volhouden —, dat er een officieele schrijfwijze is en de Regeering niet het recht heeft, zonder wettelijken grondslag, voor de examens afwijkingen van deze schrijfwijze voor te schrijven, zoodat de thans geldende algemeene maatregelen van bestuur, die tot dat doel zijn getroffen, als onwettig moeten worden beschouwd. Welnu: zooals, wanneer ik mij niet bedrieg, in het strafrecht het aantal overtredingen als element in het bepalen van de strafmaat geldt, zoo acht ik het hier een disculpatie voor de Regeering, wanneer zij het getal dier onwettige afwijkingen met één vermindert; en dat heeft zij gedaan door weer terug te komen op hetgeen in de besluiten van 1934 voorgeschreven was ten opzichte van de buiging. Zij doet hier dus niet anders dan den wettigen toestand herstellen.

Evenwel — en dat is mijn ernstige critiek — principieel worden de oude besluiten niet losgelaten; er wordt geen tabula rasa gemaakt; de dwang blijft bestaan zonder wettelijken grondslag. Ik heb dat détournement de pouvoir genoemd. Een vooraanstaand politicus, die zich met deze quaestie veel heeft moeten inlaten, heeft de opmerking gemaakt, dat als men zulk een beschuldiging in het Nederlandsch niet waar kan maken, men maar een vreemd term gebruikt. Ik meen, dat deze uitdrukking niet vertaald behoeft te worden en ik meen ook, dat ik waar heb gemaakt wat ik heb gezegd.

De aankondiging, dat de Regeering, wanneer een aantal voorwaarden zijn vervuld, de nieuwe schrijfwijze ook zelf zal aanvaarden — wanneer zal dat zijn, Mijnheer de Voorzitter? — en achteraf een wet zal sanctionneeren, wat onwettig is tot stand gekomen, brengt, dunkt mij, in mijn standpunt geen verandering. Het vitium originis blijft; en dat moet weg, wil men rust en vrede brengen, wil het rechtsgevoel, dat gekrenkt was, inderdaad worden bevredigd.

Dat is ook noodzakelijk om practisch tot een goede regeling te komen. De wet moet tot stand kunnen komen, zonder dat van te voren vaststaat, wat op grond van die wet zal gebeuren,

zonder dat te voren vaststaat, hoe de schrijfwijze er uit zal zien, die op die wet zal berusten. Anders is de behandeling niet zuiver. Ook in andere gevallen staan de Staten-Generaal er te recht op, dat zij niet achteraf te bekrachtigen krijgen door een wet, wat door de Regeering is gedaan, terwijl er een wet had moeten zijn. Een enkele keer echter, bij zeer hooge noodzakelijkheid, is dat niet te vermijden. Zulk een noodzaak kan ik hier niet erkennen. Bovendien, ik heb mij zelf de vraag gesteld: stelt u eens voor, dat die wet verworpen wordt, omdat de meerderheid niet tevreden is met de reeds genomen beslissingen, waaraan men een wettelijken grondslag wil geven: in dat geval is men nog veel verder van de wijs, dan men op het oogenblik is.

Hoe ik de zaak ook bezie, de eenige manier is deze, dat men den weg volgt, welken ik aan het slot van mijn rede van 14 Januari heb aangegeven. De Regeering heeft erkend, dat de tot nu toe gevolgde methode onjuist is: welnu, laat zij den dwang wegnemen, een veelzijdige commissie van voorlichting benoemen, de totstandkoming van een wet bevorderen, en dan een definitieve beslissing nemen. Ik meen, dat dit ook nu nog kan.

De Regeering verklaart, dat het niet ging; dat zij zoo snel mogelijk moest handelen, omdat er zoo spoedig mogelijk zekerheid moest komen. Ik ben dit laatste met haar eens; maar ik betwijfel, dat deze zekerheid er alleen op deze wijze zal komen; ik betwijfel ook, dat ze er zal komen op deze wijze. Het komt mij voor, dat ik in dit stadium dit niet uitvoerig behoeft toe te lichten. Ik wijs er alleen op, dat de tijd van invoering der nieuwe schrijfwijze door de Regeering onzeker is, en dat evenmin vaststaat, wat precies zal worden ingevoerd, omdat de commissie nog over drie zaken moet adviseeren. Verder laat ik dit punt op dit oogenblik maar rusten.

Ik geloof, dat ik het hierbij kan laten; want op het groote belang, dat er mee gemoeid is, dat de eenheid met België in de schrijfwijze zooveel mogelijk bewaard wordt, de bijzondere beteekenis van de eenheid van schrijfwijze, het geheele taalgebied der Nederlandsche taal, heeft de geachte afgevaardigde, mijn ambtgenoot Barge, voor eenige dagen nog op zóó voortreffelijke wijze gewezen, dat ik dat moeilijk zou kunnen verbeteren. Ik wil alleen dit nog mededeelen, dat mij van wel ingelichte Belgische zijde een mededeeling heeft bereikt van dezen inhoud: men bevestigde nogmaals, dat Minister Hoste absoluut op zijn standpunt blijft: behandeling der geheele quaestie, en zich dus niet neerlegt bij de afschaffing van de dubbele e en o en de sch, zooals Minister Slotemaker van hem zou hebben verlangd; aan de Vlaamsche uitgevers en auteurs is namens den Minister meegedeeld, dat er in de verste verte geen sprake van is, dat in België de e, o en s burgerrecht zouden krijgen; en men is in België van oordeel, dat de heele quaestie ook door de Nederlandsche commissie zou dienen te worden besproken, zonder eenig ultimatum of beperking van de zijde van Nederland.

Dit is in wezen wat ook in de Memorie van Antwoord staat, alleen iets scherper en duidelijker uitgedrukt; daarom meende ik goed te doen, dat door deze mededeeling nog eens te onderstrepen.

Mijnheer de Voorzitter! Ik geloof, dat men veel kwaad kan doen door op het oogenblik door te zetten; ik geloof, dat men veel goed zal kunnen doen door te trachten, in rustig overleg, tot elkander te komen. Ik heb daarom de eer, mijn betoog samenvattende, aan de Regeering, met uw verlof, de volgende vragen te stellen:

1. Kan de Regeering duidelijk maken, dat haar in de Memorie van Antwoord betreffende het ontwerp van wet tot vaststelling van hoofdstuk VI der Rijksbegroting voor het dienstjaar 1938 medegedeelde beslissing in zake de schrijfwijze der Nederlandsche taal, in overeenstemming is met de namens haar door den heer Minister van Algemeene Zaken, Voorzitter van den Raad van Ministers, in de vergadering der Eerste Kamer van 14 Januari 1938 terzake afgelegde verklaring?

Zoo neen, wil zij dan aan de Kamer mededeelen, welke nieuwe omstandigheden er zich na dezen datum hebben

(Woltjer e. a.)

voorgedaan, die haar noopten, op deze verklaring terug te komen?

2. Kan de Regeering duidelijk maken, dat de voorbereiding, van een wetsontwerp, waardoor hare bemoeienis met de schrijfwijze der Nederlandsche taal op wettelijke basis zal rusten, niet de erkenning inhoudt, dat die wettelijke basis thans nog ontbreekt, en derhalve de tot nu terzake gegeven voorschriften volgens haar zelf onwettig zijn?

3. Kan de Regeering duidelijk maken, dat hare in de eerste vraag bedoelde beslissing in de behoefte aan spoedige zekerheid (die haar genoopt heeft af te zien van de blijkens de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer over hoofdstuk I der Rijksbegroting voor het dienstjaar 1938 beoogde instelling van een commissie, „die op zeer korten termijn de Regeering zal kunnen adviseeren omtrent de problemen, die rijzen met betrekking tot de schrijfwijze der taal”) inderdaad zal voorzien?

4. Kan de Regeering duidelijk maken, dat hare in de eerste vraag bedoelde beslissing in overeenstemming is met haar hiervoor in genoemde Memorie van Antwoord kenbaar gemaakt streven „om zooveel mogelijk in harmonie te handelen met de Belgische Regeering”, die, naar de mededeeling in de Memorie van Antwoord aan de Eerste Kamer betreffende hoofdstuk VI der Rijksbegroting, „harerzijds verre de voorkeur (zou) hebben gegeven aan een nieuw onderzoek van het geheele spellingvraagstuk”; en dat het haar niet mogelijk was, te voldoen aan dezen uitgesproken wensch der Belgische Regeering, die toch geheel ging in de richting van haar eigen aanvankelijke voornemen, het vraagstuk van de schrijfwijze van de Nederlandsche taal „in zijn geheel in beschouwing te nemen” (Memorie van Antwoord Tweede Kamer, hoofdstuk I), en aldus de kans te vergrooten, dat de eenheid van schrijfwijze in het taalgebied van het Nederlandsch bewaard blijft?

5. Is de Regeering bereid, de in haar verklaring van 14 Januari klaarblijkelijk bedoelde methode alsnog te volgen?

De Voorzitter: Is de Regeering bereid, aanstonds op de gestelde vragen te antwoorden?

De heer Slotemaker de Bruïne, Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen: Ja, Mijnheer de Voorzitter!

De Voorzitter: Dan is het woord aan den Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen.

De heer Slotemaker de Bruïne, Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen: Mijnheer de Voorzitter! Ik zal gaarne, in navolging van den geachten interpellant, en sprekende in dezen termijn, de zakelijke zijde van het gansche vraagstuk zooveel mogelijk ter zijde laten. Ik meen, dat er dan drie onderwerpen overblijven. In de eerste plaats de wettelijke basis; in de tweede plaats de houding van de Regeering in den overgangstijd, en in de derde plaats de samenwerking met België.

Wat de wettelijke basis betreft, heeft de geachte interpellant reeds bij de algemeene beschouwingen de constructie gegeven, die hij zooveel heeft herhaald en die aldus, naar ik meen, kan worden weergegeven: wanneer er een spelling is, die wettelijk erkend is, dan mist de Kroon de bevoegdheid om bij Koninklijk besluit voor de examens een andere spelling voor te schrijven.

Behalve dit staatsrechtelijk bezwaar heeft nu de interpellant nog een bezwaar genoemd, zij het niet voor de eerste maal; het bezwaar n.l., dat men in 1934 beproefde in korten tijd de maatschappij te dwingen tot het aanvaarden van een andere schrijfwijze.

Wat dit laatste betreft, wil ik er op wijzen, dat volgens de inlichtingen, die ik aan mijn Departement ter zake heb ingewonnen, de bedoeling bij het voorbereiden van het Koninklijk besluit van 1934 anders was en minder ver ging. De bedoeling was n.l., zoo heeft men mij medegedeeld, ten eerste te zorgen, dat er bij de examens voor het middelbaar onderwijs eenheid

(Minister Slotemaker de Bruïne)

zou zijn in plaats van de tot nog toe bestaande zeer groote verarring; ten tweede, dat daarna de Departementen op waarschijnlijk korten termijn zouden besluiten deze nieuwe schrijfwijze over te nemen, en ten derde, dat het aan de maatschappij zou overgelaten blijven, wanneer zij harerzijds de nieuwe schrijfwijze zou willen overnemen. De teneur van dat laatste is dus, dat de bedoeling in Augustus 1934 niet was de maatschappij te dwingen.

Ik zelf sta natuurlijk buiten deze materie; maar ik meen goed te doen, ik meen dat het ook een zaak van redelijkheid mijnerzijds is, wanneer ik deze mededeeling van mijn Departement doorgeef. Aan de zaak zelf doet zij overigens niet toe of af.

Wèl doet daar toe op af de opmerking van den geachten interpellant, dat de huidige toestand, staatsrechtelijk gesproken, onjuist is. Daaromtrent heeft nu de Voorzitter van den Raad van Ministers, gelijk de geachte interpellant heeft herinnerd, gezegd:

„Ik ben niet in staat om den geachten afgevaardigde prof. Woltjer voldoende te weerleggen. Ik kan den geachten afgevaardigde mededeelen, dat de Regeering zich beraadt op hetgeen prof. Woltjer genoemd heeft de staatsrechtelijke zijde van het vraagstuk, en de Regeering vertrouwt binnen niet al te langen tijd een oplossing te vinden, die ook dezen geachten afgevaardigde beter voldoet dan de methode, die tot nog toe is gevolgd.”

Voor deze verklaring, zooals de geachte interpellant zeide, was zijn fractie zeer dankbaar. Ik maak alleen de kleine kantteekening, dat deze verklaring niet zoo positief is als de geachte interpellant haar zooveel uitlegde; de Voorzitter van den Raad van Ministers zeide: ik ben niet in staat om afdoende te weerleggen; hetgeen niet precies hetzelfde is als: ik ben reeds volledig overtuigd. En er staat bovendien: de Regeering zal zich beraden op hetgeen de heer Woltjer de staatsrechtelijke zijde van het vraagstuk noemde en zij hoopt binnen korten tijd te kunnen komen met een oplossing, die ook prof. Woltjer bevredigen kan.

Maar ook wanneer dus de woorden iets minder positief luiden dan de geachte interpellant een oogenblik deed uitkomen, dan staat het toch vast, dat de Regeering gezegd heeft: wij moeten het door den geachten afgevaardigde aan de orde gestelde vraagstuk zeer ernstig toetsen. Nu staat er in de Memorie van Antwoord op hoofdstuk VI aan de Eerste Kamer: de Regeering acht een wettelijken grondslag gewenscht. Dat is, om te beginnen, volkomen duidelijk, ook los van de staatsrechtelijke vraag, waarover de heer Woltjer sprak. Een wettelijke grondslag kan n.l. ook gewenscht zijn ten einde eenheid van toepassing en bij het onderwijs en bij een aantal instanties te verkrijgen, die men niet zou kunnen verkrijgen zonder wet. En mijn ambtsvoorganger was in elk geval ook van dat oordeel. In een verklaring van den Regeeringspersdienst van 31 Augustus 1934, die, de datum zegt het, niet is tot stand gekomen buiten mijn ambtsvoorganger om, zal men deze woorden vinden:

„Gaf de wet aan den Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen de bevoegdheid om voor het openbaar en bijzonder onderwijs de te volgen schrijfwijze voor te schrijven, dan zou hij het gestelde doel gemakkelijk en in eens kunnen bereiken. Nu deze wet niet te zijner beschikking was, sloeg hij een anderen weg in.”

In de Memorie van Antwoord op hoofdstuk VI staat nu: de Regeering heeft besloten om den weg der wettelijke voorziening in te slaan. Ik geloof dan ook, dat het voornemen, gelijk het door de Memorie van Antwoord op hoofdstuk VI is medegedeeld, in overeenstemming is met de toezegging van den Voorzitter van den Raad van Ministers van 14 Januari 1938, behoudens — en daarop kom ik nog terug — hetgeen de Regeering noodzakelijk acht tijdens het overgangstijdperk. Daarom zou ik op het oogenblik alleen willen vragen, dat de geachte interpellant met mij zal willen instemmen, dat, wanneer men uit opportuniteit een zekeren weg tijdelijk blijft bewandelen, daarin niet behoeft te worden gezien een principieele aanvaarding van dien weg.

(Minister Slotemaker de Bruïne)

Intusschen vraagt de geachte afgevaardigde: waarom hebt gij niet volledig tabula rasa gemaakt? Het zou het navolgende beteekend hebben: in de eerste plaats, dat er een volkomen vrije keuze aan de scholen werd gegeven, zooals Minister Marchant het bedoelde. Misschien zal ik aanleiding hebben, vandaag of morgen, over die bedoeling van mijn ambtsvoorganger nog iets te zeggen. Op het oogenblik wijs ik er alleen op, ten eerste: dat aan die bedoeling geen toepassing is gegeven, want de vrije keuze aan de scholen is niet gegund. Maar in de tweede plaats, dat thans, via een tabula rasa, het geven van een vrije keuze aan de scholen een volledige verwarring in het onderwijs beteekenen zou.

Als de geachte interpellant vraagt: waarom heeft de Regeering niet, gelijk zij toch voornemens was, het onderwerp in zijn geheel gezien, dan kan ik alleen herhalen, wat reeds in de Memorie van Antwoord staat: dat heeft de Regeering gedaan. Zij heeft zich niet van meet af gebonden gevoeld, maar zij heeft met name op economische gronden, waarover ik zoo dadelijk het een en ander zeggen zal, afgezien van het volledig tabula rasa maken, hetgeen dan, wanneer men niet wil, dat de voorloopige steun van het Koninklijk besluit verviel, zou hebben moeten beteekenen het uitlokken van een nieuw Koninklijk besluit, dat met zooveel woorden de spelling-de Vries en te Winkel als de alleen op de scholen geldige zou verklaren.

Eindelijk moet ik bij dit eerste gedeelte van de vragen van den geachten interpellant nog iets zeggen over de wet. De geachte interpellant zal het met mij eens zijn, hij deed het trouwens reeds uitkomen, dat een discussie over het wetsontwerp of het voorontwerp op dit oogenblik praematuur is. Niettemin heeft hij drie onderwerpen genoemd, waarvan hij thans reeds iets zeggen wilde. In de eerste plaats zou naar zijn meening de Kroon niet een onbepaalde bevoegdheid moeten krijgen om dergelijke wijzigingen aan te brengen, aangezien daardoor niet alleen een voortdurende onzekerheid zou ontstaan, maar aangezien daardoor bovendien de invloed van de Volksvertegenwoordiging op de regeling van de spelling zou worden teruggebracht tot ongeveer nihil. De geachte interpellant heeft daarbij als wenschelijk geacht, in elk geval, dat de Kroon zou gebonden worden om alleen binnen bepaalde termijnen te wijzigen; en in de tweede plaats, dat de verplichting van de Kroon om min of meer zich te conformeren aan de uitspraken van een adviescollege, in de wet zou worden neergelegd.

In de tweede plaats heeft de geachte interpellant gevraagd waarom deze commissie, die dan straks een wettelijke basis krijgen zal en voortzetten zal de taak van de tijdelijke commissie, niet algeheele vrijheid zal verkrijgen. Wanneer de geachte afgevaardigde nu nagaat, wat de taak is van de tijdelijke commissie, ziet hij, dat daarin niet alleen ligt de quaestie, waar ik nog wel op terug zal moeten komen, van het woordbeeld en van de basistaardwoorden, maar ook de geheele ontwikkeling, die het probleem van het geslacht en voornaamwoord krijgen zal. Aanvankelijk meen ik, dat in de toekomst een algeheele vrijheid openen het gevaar zal brengen dat de geachte afgevaardigde juist vermijden wil: nl., dat men eigenlijk dan nooit meer weet in de toekomst waaraan men toe is. Intusschen, zoowel de eerste als de tweede opmerking, welke ik hier maak, houdt natuurlijk geen beslissing in omtrent den tekst van het ontwerp, wanneer het zal worden ingediend. Ik wil gaarne toezeggen, met die beide opmerkingen bij de voorbereiding van het ontwerp ernstig te zullen rekening houden.

De derde opmerking van den geachten afgevaardigde kan ik reeds dadelijk meer positief beantwoorden. De geachte interpellant was van oordeel, dat ook de samenstelling van die commissie op eenige wijze in de wet zelf moet worden gefixeerd. Ik geloof, dat de geachte afgevaardigde daarin gelijk heeft.

Thans moet ik nu iets zeggen over de vraag, wat er volgens het oordeel van de Regeering gebeuren moet, zoolang de wet nog niet werkt.

De geachte interpellant meent, dat de Koninklijke besluiten moeten worden ingetrokken, omdat wij dan verkrijgen tabula rasa. Natuurlijk is dat zuiver formeel verdedigbaar; maar de geachte interpellant vergist zich geloof ik radicaal, wanneer hij deze uitdrukking gebruikt: „door het vitium originis weg te nemen, zal de Regeering rust en vrede brengen”.

Ik ben overtuigd, dat door het scheppen van een vacuum het laatste stukje rust en het laatste stukje vrede zullen verdwijnen; en ik wijs bovendien op iets anders.

De toestand, dien de geachte interpellant voorshands zou willen zien heerschen, is de toestand, die geheerscht heeft sinds 1908. Waarom noem ik dat jaartal? Omdat in dat jaar, voor zoover ik mij herinner, voor het eerst de Kroon genoopt geweest is ter zake zich uit te spreken.

Toen was er nl. een gemeentebestuur, dat — waarschijnlijk op instigatie van het onderwijzerskorps — een leerplan had opgesteld in de vereenvoudigde spelling en Minister Heemskerk heeft bevorderd, dat de Kroon dat leerplan heeft vernietigd, als zijnde in strijd met het algemeen belang, omdat het algemeen belang met zich brengt, dat de algemeen geldende spelling, zijnde de spelling van de Vries en te Winkel, ook zou blijven gelden.

Toen de heer Marchant optrad in 1933 en zijn maatregelen nam in 1934, was er sinds 1908 een toestand ontstaan, dien ieder een toestand van chaos en verwarring noemt; en waardoor kon die ontstaan? Omdat wel is waar aan den eenen kant de Kroon zeide, er is maar één spelling en slechts die ééne spelling mag gelden, maar omdat blijkbaar de opeenvolgende Ministers er tegen op gezien hebben, zeer radicaal op te treden; of wel gemeend hebben, dat hun de daarvoor noodige middelen, met name een wet en een eventuele sanctie, ontbraken.

In elk geval heeft geen van de Ministers — de heer Heemskerk zelf niet en de Ministers tot aan den heer Marchant toe — gepoogd, zeer nadrukkelijk, om de verwarring terug te dringen. Er zijn Staatscommissies benoemd; er is een regeling van den heer Terpstra verschenen, waardoor gepoogd werd althans eenigermate den stroom in een bepaald kanaal te leiden; maar de toestand, waarvan dr. de Visser eens gezegd heeft: „het is een chaos” en waarvan de heer Marchant niets anders heeft gezegd, is ontstaan onder vigueur van een regeling, zooals de geachte interpellant weer zou willen zien optreden. En ik ben overtuigd, dat de Regeering goed doet door tijdelijk en als overgangsmaatregel een regeling via het Koninklijk besluit te handhaven.

Wat is nl. het merkwaardige?

De beschouwingen van den heer Woltjer zijn betrekkelijk nieuw. Dat beteekent volstrekt niet: ze zijn onjuist, maar in breede kringen heeft men dit bezwaar nimmer ingebracht en men heeft omgekeerd aldus geredeneerd: nu het Koninklijk besluit een zekere spelling voorschrijft, moeten wij ons daaraan houden. Dat blijft natuurlijk ook zoo, wanneer dat Koninklijk besluit een zekere wijziging ondergaat, omdat men zich niet bindt aan een Koninklijk besluit in zooverre het ons smaakt, maar omdat men zich bindt aan een Koninklijk besluit, omdat het een Koninklijk besluit is, en dit vaste element in den gang van zaken moeten wij naar mijn overtuiging en naar de overtuiging van de Regeering tijdelijk bewaren.

Nu heeft de geachte interpellant gezegd: maar gij krijgt langs dezen weg geen zekerheid. En omdat ik de vragen, waarmede de rede van prof. Woltjer geëindigd is, vooruit kende — waarvoor ik hem dank —, heb ik mij afgevraagd: wat bedoelt de geachte interpellant wanneer hij zegt: er is geen zekerheid? Mijn antwoord daarop luidde en zal zoo dadelijk ook luiden, wanneer ik mijn antwoord op zijn schriftelijke vragen aan de Kamer voorlees: er is geen enkele aanleiding om te onderstellen, dat de Regeering, wanneer zij op de basis van een wet kan handelen en formeel dus anders staat dan tot nu toe, materieel met betrekking tot de schrijfwijze der taal andere lijnen zal trekken dan zij vóór dien tijd deed. Er is dus geen enkele reden om in dit opzicht over onzekerheid te klagen.

In zijn rede heeft de geachte interpellant iets anders gezegd, nl. cr is nu nog geen zekerheid, want het resultaat van die commissie staat nog niet vast.

Laat mij, op dit oogenblik sprekende, er alleen dit van zeggen, misschien zal ik aanleiding krijgen om er nog op terug te komen: dat een en ander thans nog niet vaststaat, is niet het gevolg van het feit, dat ik een commissie noodig acht om zekere dubia te beslissen, maar is het gevolg van het feit, dat ook onder de besluiten van 1934 zekere dubia waren. Ik wijs

(Minister Slotemaker de Bruïne)

alleen op de verklaring van mijn ambtsvoorganger van 1 November 1934, waarin hij zegt, op welke wijze het Koninklijk besluit moet worden toegepast. Dat was dus noodig. Aan den anderen kant wijs ik er op, dat reeds destijds met medewerking van mijn ambtsvoorganger een commissie in het leven is geroepen, die omtrent de spelling van de bastaardwoorden en de samengestelde woorden een beslissing zal moeten nemen. Daarentrent bestaat dus geen beslissing. Met andere woorden: voor zover er onzekerheid bestaat, is die onzekerheid er sinds 1934 en wordt zij niet gemaakt door het instellen van de commissie, voor zooveel betreft haar beperkte taak; integendeel, wanneer die commissie deze eerste zeer beperkte taak zal uitvoeren, zal deze onzekerheid zijn weggenomen.

In de derde plaats de verhouding tot België.

Mijnheer de President! Hoewel de geachte interpellant daarvoor kort gesproken heeft met een verwijzing naar de ook korte uiteenzetting van prof. Barge bij mijn begroting, mag ik mij veroorloven iets uitvoeriger in te gaan op de quaestie, omdat ik anders niet kan antwoorden op de ietwat uitvoerige schriftelijke vraag, die door den geachten interpellant in mijn handen is gesteld.

Dat zooveel mogelijk in harmonie met de Belgische Regeering moet worden gehandeld, staat vast; „zooveel mogelijk”; daarop kom ik terug, maar dat er zooveel mogelijk in harmonie met de Belgische Regeering moet worden gehandeld, staat vast; dat is ook mijn persoonlijke zeer ernstige overtuiging en daarom heb ik mij de moeite gegeven, een en ander maal persoonlijk in België te overleggen.

Het is misschien niet van pikantheid ontbloot om er op te wijzen, dat mijn ambtsvoorganger precies hetzelfde inzicht had. In zijn radio-rede van 7 Mei 1934 heeft hij gezegd: Nederland en België moeten de nieuwe schrijfwijze tegelijk invoeren. Dat dit niet is geschied en waarom het niet is geschied, doet er in verband met mijn rede op dit oogenblik niet toe. Ook mijn ambtsvoorganger was er van overtuigd, dat het wenschelijk is, dat zooveel mogelijk Nederland en België parallel marcheeren. Dat dit in het belang van onze taal is, voelt iedereen. Een taal heeft een deel van haar kracht in verband met de uitgebreidheid van het gebied, waarop zij wordt gesproken.

Nu wijs ik er op, dat er tusschen België en Nederland volledige overeenstemming is op deze twee punten: in de eerste plaats met betrekking tot het geslacht, het voornaamwoord, de bastaardwoorden en de samengestelde woorden; in de tweede plaats met betrekking tot de wijze, waarop een commissie van advies zal worden samengesteld, en de taak, die deze commissie zal krijgen op het gebied van het geslacht, de voornaamwoorden, de bastaardwoorden en de samengestelde woorden.

Indien men langs dezen weg niet alles heeft verkregen, mag ik toch vragen, dat men hetgeen dan wél verkregen is en hetgeen kwalitatief en kwantitatief van groote beteekenis is, niet zal verwaarloosen.

Het is waar, dat de Belgische Regeering zich volkomen vrijheid heeft voorbehouden met betrekking tot het woordbeeld. Nu heeft de geachte interpellant meegedeeld, dat hem uit België bericht is, dat Minister Hoste een bepaalde houding aanneemt. De geachte afgevaardigde zal het mij ten goede houden, wanneer ik op die mededeeling niet inga; reeds het feit, dat ik driemaal in een voortreffelijke sfeer met mijn ambtgenoot in Brussel heb gesproken, verbiedt mij om in te gaan op mededeelingen, waarvan ik de bron niet ken en die een bepaald licht willen werpen op de houding van mijn ambtgenoot. Ik houd mij aan hetgeen mijn ambtgenoot heeft gezegd, waarop ik dadelijk nog zal terugkomen.

Inderdaad heeft de Minister van openbaar onderwijs in België de Belgische Regeering volkomen vrij gehouden met betrekking alleen tot het woordbeeld. Dat is trouwens het eenige, waarnaar ik hem heb gevraagd. Met betrekking tot het geslacht, de voornaamwoorden, de bastaardwoorden en de samengestelde woorden ben ik, als men die uitdrukking wil gebruiken, volkomen op zijn standpunt gaan staan.

Nu ontstond er door dit bezwaar aan Belgische zijde een probleem voor de Nederlandsche Regeering, dat ik genoemd

heb het economische probleem, waarover ik openhartig iets zeggen wil. Wij konden nu aan den eenen kant zeggen: parallelie met België tot elken prijs, ook als daarvan economische schade het gevolg is. Wij konden ook zeggen: op een bepaald onderdeel — waarlijk niet het belangrijkste — een mogelijke zekere divergentie met het oog op den economischen eisch. Hier heeft de Regeering het laatste gekozen. Ik wil nadrukkelijk zeggen, ook om niet latere Regeeringen te binden —, want al zal deze quaestie nu wel tot een einde komen, ik vrees, dat de quaestie van de schrijfwijze der taal in den loop van decennien nog wel eens weer zal spelen —, dat ik het recht van het bedrijfsleven op schadevergoeding in verband met een wijziging van de schrijfwijze der taal, niet erken. Het spreekt vanzelf, dat de schrijfwijze der taal voor en na zich eenigermate wijzigt en verstandige bedrijfsleiders moeten dat risico verdisconteeren. In het algemeen dus geen recht op schadeloosstelling. Maar iets anders is, of ik de verantwoordelijkheid op mij wil nemen, dat, nu vier jaar geleden dat risico gedragen is, het risico thans opnieuw gedragen moet worden.

Met mijn ambtgenoot van Economische Zaken in de eerste plaats en met het Kabinet overigens ben ik van oordeel, dat deze vraag ontkennend moet worden beantwoord. Ik zeg opzettelijk: ik ben van dat oordeel met mijn ambtgenoot van Economische Zaken, om aan den eenen kant te doen uitkomen, dat wij deze materie zeer nadrukkelijk hebben overwogen en het eens geworden zijn, maar anderzijds om te doen uitkomen, dat ik ook voor deze beslissing persoonlijk de verantwoordelijkheid ten volle aanvaard. Een commissie, die een enquête gehouden heeft en die samengesteld is door het Departement van Economische Zaken en door het Departement van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, is tot de conclusie gekomen, dat, indien het woordbeeld thans zou worden gewijzigd, veel of weinig, daarvan een schade van ongeveer 2 of 2½ miljoen het gevolg zal zijn. Nu zal het de Kamer niet verbazen, dat de Regeering en ook de Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen bezwaar zouden hebben om 2½ miljoen aan te vragen op de begroting voor schadeloosstelling in een periode, waarin met betrekking tot desiderata, die veel minder geld kosten, allerlei Ministers onophoudelijk neen zeggen. Dargelaten of in andere tijden deze maatregel zou kunnen worden genomen, nu komen wij niet met de vraag, of wij voor deze ééne zaak 2½ miljoen mogen geven.

Toen hebben wij dus afgesproken en gezegd, dat wij het woordbeeld behouden. Dit is naar de overtuiging van de Regeering minder essentieel voor de taal dan de quaestie van het geslacht en de quaestie van het voornaamwoord. Hoewel het ons leed zal doen, indien op den duur zich een zekere divergentie met België openbaart, zullen wij zeer dankbaar blijven, dat op alle andere punten overeenstemming is verkregen, terwijl..... Laat de heer Barge daaraan nu toch eens billijk denken: wanneer ik niet ingegrepen had, zou reeds nu volledige splinging hebben plaats gehad. Nu de heer Barge door een mine interruptie, kan ik niet nalaten, dit even te zeggen. Er bestaat op dit oogenblik een commissie-van Haeringen, officieel vanwege de Nederlandsche Regeering en vanwege de Belgische Regeering, die tot taak heeft een nieuwe woordenlijst samen te stellen in plaats van de woordenlijst-de Vries en te Winkel, welke commissie zoo is samengesteld, dat men een uiterst radicale lijst kan verwachten. Indien ik niet opgetreden was — ik houd er anders niet van zoo egocentrisch te zijn, maar nu moet ik het wel even zeggen —, dan zou op dit oogenblik, n'en déplaise Minister Hoste en n'en déplaise ons Nederlandsch Kabinet, in Nederland en in België officieel gelden een geheel andere woordenlijst dan de Vries en te Winkel. Dat is gekeerd.

Er is dus volledige eenheid met betrekking tot de hoofdpunten, die ik heb genoemd. Ik meen, dat dit van beteekenis is.

Eindelijk wil ik toch nog één ding zeggen, om daardoor de verklaring waar te maken, dat ik de mededeeling van den niet genoemde door den heer Woltjer niet kan in rekening brengen. Mijn bespreking met mijn ambtgenoot in Brussel heeft plaats gehad ook daarom in de meest voortreffelijke sfeer, omdat wij beiden begrepen, dat wij op een bepaald punt in een groote moeilijkheid verkeerden. Hij verkeerde in de moeilijkheid, dat hij

43ste VERGADERING. — 3 MEI 1938.

Interpellatie van den heer Woltjer.

(Minister Slotemaker de Bruïne)

thans het woordbeeld niet wijzigen wilde; ik verkeerde in de moeilijkheid, dat ik zit met de economische zorg. Wanneer men in een voortreffelijke sfeer met elkaar werkt, dan is het mogelijk, dat daaruit op den duur een zekere gelukkige solutie verschijnt.

Ik wil er op wijzen, dat mijn ambtgenoot het heeft gevonden, dat de commissie, die in België niet rechtstreeks zich met het woordbeeld zal inlaten, zich wel zal inlaten met alle andere problemen. Dat mag ik nu misschien reeds vastleggen. De heer de Rijke zal wellicht op de zaak terugkomen, daar hij bij mijn begroting den indruk had, dat die commissie in België bijna niets doen mag. Die commissie in België mag zeer veel doen — positief — en bovendien zal die commissie met groote aandacht volgen, op dat eene punt van het woordbeeld, wat er in Nederland geschiedt.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom nu tot een samenvatting van wat ik gezegd heb, doordat ik het antwoord voorlees op de vijf vragen, die de geachte interpellant heeft gesteld.

Mijn antwoord op de eerste en tweede vraag — die ik samen neem — luidt aldus:

De Minister van Algemeene Zaken, Voorzitter van den Raad van Ministers, heeft in de vergadering der Eerste Kamer van 14 Januari 1938 verklaard, niet in staat te zijn om de critiek van den heer Woltjer op de methode, die de Regeering indertijd heeft gevolgd in zake het spellingvraagstuk, afdoende te weerleggen. Daaraan werd de mededeeling toegevoegd, dat de Regeering zich zou beraden op hetgeen prof. Woltjer genoemd had de staatsrechtelijke zijde van het vraagstuk en dat zij vertrouwde binnen niet al te langen tijd een oplossing te zullen vinden, die ook dien geachten afgevaardigde beter zal voldoen dan de methode, die tot nog toe gevolgd is geworden.

In de Memorie van Antwoord betreffende het ontwerp van wet tot vaststelling van hoofdstuk VI der Rijksbegroting voor het dienstjaar 1938, gericht tot de Eerste Kamer, heeft de Regeering medegedeeld, overtuigd te zijn, dat een wettelijke grondslag voor haar bemoeienis met de schrijfwijze der taal gewenscht is; dat zij dan ook een wetsontwerp voorbereidt, waarin de bevoegdheid wordt vastgesteld van de Kroon om voorschriften te geven met betrekking tot de schrijfwijze van de Nederlandsche taal en waarin zij wordt gemachtigd, deze schrijfwijze voor bepaaldelijk aangewezen instanties verplicht te stellen.

Een en ander is met elkander in overeenstemming.

De Memorie van Antwoord bevat bovendien de mededeeling, dat de Regeering reeds aanstonds eenige beslissingen genomen heeft en daarmede niet heeft gewacht totdat de wet zou zijn tot stand gekomen, omdat het noodzakelijk was, onmiddellijk zekerheid te verschaffen en een vacuum te vermijden. Zij heeft namelijk overwogen, dat het zonder meer intrekken van de spellingbesluiten 1936 een volledige onzekerheid en een volledig vacuum zou doen ontstaan, hetgeen dermate door bezwaren gedrukt wordt, dat het verre de voorkeur verdient voorshands en in afwachting van de in voorbereiding zijnde andere methode nog gedurende korten tijd den weg te bewandelen, die in 1934 is ingeslagen.

Het antwoord op de derde vraag luidt:

Het is duidelijk, dat de getroffen beslissing aanstonds zekerheid geeft omtrent de wijze, waarop de Regeering de spelling der Nederlandsche taal wenscht geregeld te zien. Er is geen aanleiding voor de onderstelling, dat, als zij formeel op andere, namelijk wettelijke basis, zal kunnen handelen, zij materieel anders beslissen zal dan zij thans reeds heeft beslist.

Het antwoord op de vierde vraag luidt:

De genomen beslissing is in overeenstemming met het kenbaar gemaakte streven der Regeering om zooveel mogelijk in harmonie te handelen met de Belgische Regeering. Er bestaat volledige overeenstemming in zake geslacht en voornaamwoord, evenals in zake de schrijfwijze van de bastaardwoorden en de samengestelde woorden. Inderdaad zou de Belgische Regeering

(Minister Slotemaker de Bruïne e. a.)

er verre de voorkeur aan gegeven hebben, indien het geheele spellingvraagstuk aan een nieuw onderzoek zou zijn onderworpen; hetgeen beteekent, dat naast de genoemde onderwerpen ook nog het woordbeeld zou worden in beschouwing genomen. Hiertegen rees echter bij de Nederlandsche Regeering het bezwaar, dat aldus aan een deel der uitgevers een belangrijke geldelijke schade zou worden toegebracht, nadat korten tijd geleden dit zelfde reeds had plaats gehad. Bij het afwegen der twee elementen, die aldus in geding kwamen, heeft zij aan het vermijden van een herhaalde schade de voorkeur gegeven; daarbij wog mede, dat de verkregen overeenstemming in zake geslacht en voornaamwoord betrekking heeft op dat deel van het vraagstuk, dat naar het oordeel der Regeering het belangrijkste element vertegenwoordigt in de ontwikkeling en het karakter van de taal. In de Memorie van Antwoord is medegedeeld, dat de Belgische Regeering dit standpunt verstaat en dat zij naast belangstelling voor de technische toetsing van het woordbeeld volledige medewerking verleent in zake de overige in geding zijnde onderwerpen.

Het antwoord op de vijfde vraag luidt:

Gelijk uit het antwoord op vraag 1 en 2 blijkt, is de Regeering niet slechts bereid, doch heeft zij besloten, de methode te volgen van het voorbereiden eener wettelijke basis; met dien verstande, dat zij gedurende de periode, die verlopen moet, eer de wet kan zijn tot stand gekomen, ter vermijding van groote bezwaren de sinds 1934 gevolgde methode voorshands handhaaft.

De heer Woltjer: Mijnheer de Voorzitter! Ik moge in de eerste plaats den Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen dank zeggen voor het antwoord, dat hij mij namens de Regeering heeft gegeven. Ik zou mijn bespreking van dat antwoord willen beginnen met er op te wijzen, dat het m. i. mijn opvatting bevestigt, dat deze zaak althans primair moest worden behandeld bij de algemeene beschouwingen, omdat zij in wezen een Kabinetszaak is. Er zijn hier quaesties in het geding, die bij Onderwijs toch moeilijk zouden kunnen worden behandeld op een wijze, zooals zij behooren te worden behandeld: economische belangen en de verhouding tot het buitenland. De Regeering heeft die twee tegenover elkander afgewogen: toen bleek, dat of de eenheid met België ten aanzien van het woordbeeld zou moeten worden prijsgegeven, of aan de uitgevers in elk geval een aanzienlijke schadevergoeding zou moeten worden gegeven, heeft zij het economisch belang den doorslag laten geven. Dat is toch geen zaak meer van onderwijs, maar van veel ruimere strekking: een zaak van algemeen beleid. Ik maak allereerst over deze twee punten eenige opmerkingen.

De Minister zet voorop, dat de Regeering een recht van de uitgevers op schadevergoeding bij terugkeer tot het woordbeeld van vóór 1934 niet erkent; zij zou het echter toch billijk achten, zulk een schadevergoeding te geven; blijkens een ingesteld onderzoek zou daarvoor omstreeks 2,5 miljoen moeten worden uitgetrokken; en onder de gegeven omstandigheden heeft de Regeering zulk een bedrag niet ter beschikking. Ik wil nu niet op de vraag ingaan, of deze billijkheid inderdaad aangenomen moet worden, en men hier niet te doen heeft met een risico, dat nu eenmaal bij het zakenleven behoort. Maar in elk geval zou de Kamer, dunkt mij, om over deze quaestie te kunnen oordeelen, over meer gegevens moeten beschikken dan haar op dit oogenblik zijn verstrekt. Dit is natuurlijk geen uiting van wantrouwen: in dergelijke schattingen zit nu eenmaal een zeer subjectief element; mij is althans ter oore gekomen, dat van de zijde der uitgevers aanvankelijk veel hooger bedragen waren genoemd; men behoeft niet eens bijzonder bekend te zijn met de zakenwereld, om te vermoeden, hoe het met dergelijke dingen gaat: als de vraag wordt gesteld, of schade zal worden geleden, en hoe groot die wel zijn zal, dan ligt het nogal voor de hand, dat men zijn raming zoo hoog mogelijk neemt; maar uiteraard blijft de winst, die bij andere gelegenheden gemaakt is, dan buiten geding. Ik ben dan ook, zoolang ons niet is medegedeeld op welke wijze de door den Minister bedoelde berekening is gemaakt, nog niet zoo overtuigd

Interpellatie van den heer Woltjer.

(Woltjer)

(de Minister zal mij dit niet euvel duiden), dat inderdaad een dergelijk bedrag als de Regeering aanneemt, billijkerwijze zou moeten worden vergoed; dit hangt m. i. ook af van de maatregelen, die ter zake worden genomen.

Wat België betreft, geeft het antwoord van den Minister mij aanleiding, een minder aangenamen indruk weg te nemen, dien men uit de mij verstrekte mededeeling wellicht zou kunnen krijgen. Ik stel hierop tegenover 's Ministers Belgischen ambtgenoot te meer prijs, omdat, wat ik in mijn rede van Januari in verband met dien bewindsman heb gezegd, van Belgische zijde, met alle waardeering overigens voor mijn betoog, niet geheel is begrepen: ik bedoel de opmerking aan het slot van die rede, waarin ik een toespelende maakte op het minder gunstige oordeel, dat over de deskundigheid van Minister Hoste op het gebied van de taal aan de overzijde van dit Hof was geuit; ik zou mij hier verkeerd hebben doen inlichten. Mijnheer de Voorzitter! Ik sta er op hier nog eens uitdrukkelijk te verklaren, dat ik de zoeven bedoelde beoordeeling niet heb onderschreven en er natuurlijk ook niet aan gedacht heb haar te onderschrijven; ik heb alleen, nu eenmaal in de Tweede Kamer in verband met de vraag, hoe de Belgische Regeering tegenover de spellingquaestie staat, was aangevoerd, dat de huidige Minister op dit terrein niet de autoriteit heeft van den Minister met wien Minister Marchant indertijd had onderhandeld, gemeend, er op te moeten wijzen, dat men een dergelijke zaak in elk geval moet écarteeren, wijl het hier niet een quaestie betreft van één persoon, maar van algemeen beleid. Wat nu de van Belgische zijde verstrekte inlichtingen aangaat, heb ik er al in eersten termijn op gewezen, dat ze, althans naar mijn indruk, zij het in iets scherperen vorm, toch in wezen niet verschillen van hetgeen de Minister zelf over het standpunt der Belgische Regeering heeft medegedeeld: de Belgische Regeering zou er prijs op stellen (en het ook voor de samenwerking het meest bevorderlijk achten), wanneer het geheele vraagstuk op korten termijn nog eens gemeenschappelijk onder de oogen werd gezien. En dit schijnt mij inderdaad in het belang der zaak. Nu over verschillende punten toch nog een definitieve beslissing moet worden genomen, is het, dunkt mij, inderdaad veel beter, over de quaestie in haar vollen omvang, voor men haar afsluit, nog eens ook met België te overleggen, dan, zooals nu zal gebeuren, haar in tweeën te knippen, haar voor een deel te beslissen, en alleen over het resterende nader overleg te plegen.

De quaestie van de schadeloosstelling zou ik liever verder buiten beschouwing laten: het schijnt mij verkeerd, en ook niet in het werkelijk belang ten slotte van hen, die er ten deze het naast bij zijn betrokken, hier min of meer het mes op de keel te zetten en deze voor het geheele Nederlandsche volk zoo belangrijke vraag, hoe het schriftbeeld van de Nederlandsche taal er voortaan uit zal zien, door die quaestie te laten beheerschen. Ik denk er niet aan, lichtvaardig te spreken over de economische belangen van het bedrijfsleven, evenmin als ik lichtvaardig zou willen oordeelen over de moeilijkheden die de jeugd ondervindt bij het onderwijs; maar even onjuist als ik het desniettemin acht, dat men de schrijfwijze der Nederlandsche taal regelt naar het gemak, waarmede zij wordt geleerd en naar de wenschen der schooljeugd, even onjuist schijnt het mij ook, deze schrijfwijze ten slotte te laten bepalen door die economische belangen. Het hindert mij altijd bijzonder (dit zal ook wel een zaak van aanleg zijn), wanneer de vraagstukken door allerlei bijkomstige omstandigheden worden vertroebeld: moge men daardoor voor het oogenblik misschien praktisch tot een oplossing schijnen te komen, op den duur moet het zich wreken. Ik meen, dat dat ook bij het spellingvraagstuk wel eens het geval zou kunnen zijn.

Mijnheer de Voorzitter! Ik kom thans tot wat de Minister heeft gezegd met betrekking tot de hoofdpunten in deze aan gelegenheid. Ik voel mij, nu ik hierover moet spreken, wel een beetje verlegen; want ik weet eigenlijk niet goed, wat ik den Minister moet antwoorden: niet omdat ik niets heb te antwoorden; maar omdat ik in wezen zou moeten herhalen wat ik in eersten termijn heb aangevoerd, wijl de Minister dit, voor zover ik heb gehoord, feitelijk onaangetaast heeft gelaten. De Minister heeft mij op mijn vragen namens het Kabinet bescheid

gegeven, en daarbij meer dan één belangwekkende mededeeling gedaan; maar hij heeft wel datgene naar voren gebracht, waarin de thans door de Regeering genomen beslissing met haar op 14 Januari afgelegde verklaring in overeenstemming is, doch is, naar ik meen, over de punten ten aanzien waarvan volgens mijn uiteenzettingen die overeenstemming niet bestaat (en daarop komt het hier aan), wel eenigszins heen gegleden, heeft mijn daarop betrekking hebbend betoog althans niet weerlegd. Ik zal trachten dit aan te toonen.

De Minister is begonnen (en dat eert hem) met een en ander te zeggen ter disculpeering van zijn voorganger. Ik heb geen behoefte (ik zou het ook niet juist achten) het tegen gestelde te doen. Ook behoeft de aan den Minister door zijn Departement verstrekte inlichting, dat de bedoelingen van den vorigen bewindsman met zijn maatregelen in zake de schrijfwijze minder ver gingen, dan ik het voorstelde, toen ik zeide, dat hij de maatschappij door middel van het onderwijs had willen dwingen, de nieuwe spelling te aanvaarden, niet noodzakelijk in strijd te zijn met die voorstelling, omdat die bedoelingen naar mijn indruk niet steeds geheel in dezelfde richting zijn gegaan. Maar ik moge, om duidelijk te maken, dat mijn voorstelling in elk geval niet onjuist is, nog eens wijzen op den ook reeds in mijn rede van 14 Januari gememoreerden brief van den toenmaligen Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen aan curatoren der openbare gymnasia te Amsterdam van September 1934. Ik heb dien brief, dien ik nu niet zal voorlezen, in Januari aangehaald, omdat er m. i., als men tusschen de regels las, uit bleek, dat de Regeering een besluit om de schrijfwijze-1934 bij de Rijksdiensten in te voeren, nog niet had genomen. Hij toont echter, dunkt mij ook, dat het den Minister wel degelijk er om te doen was, de nieuwe schrijfwijze zoo spoedig mogelijk in het maatschappelijk leven ingang te doen vinden: wat overigens de houding van de Regeering zijn moge, in deze richting gaat het betoog van den Minister, hoe meer wordt bevorderd, dat op alle scholen de spelling-1934 wordt ingevoerd en streng gehandhaafd, hoe eerder de Regeering er toe zal overgaan, deze spelling te aanvaarden en officieel in te voeren.

Ik bedoel natuurlijk niet, dat de toenmalige bewindsman beoogde, door wettelijke voorschriften de menschen te dwingen, om de nieuwe schrijfwijze te gebruiken, zoodat iemand met hechtenis zou kunnen worden gestraft, wanneer hij „zo" met twee o's schrijft of iets dergelijks; maar wel, dat de beoogde maatregelen in feite daartoe moesten leiden. Wat de Minister thans over de bedoeling van zijn voorganger heeft medegedeeld, bevestigt volkomen de door mij gegeven voorstelling. Die bedoeling was, aldus de Minister, deze: in de eerste plaats zou in het onderwijs eenheid worden gebracht in de plaats van de bestaande verwarring; daarna zouden de Departementen de nieuwe schrijfwijze overnemen; en eindelijk zou dan aan de maatschappij worden overgelaten, wanneer zij dit wilde doen. De maatschappij zou dus zelve mogen beslissen: zij zou vrij zijn te kiezen. Een eigenaardige keuze, Mijnheer de Voorzitter! Een dergelijk vrijlaten van de maatschappij maakt een zelfden indruk, als wanneer men iemand, die ergens in een kamer opgesloten is, en dorst heeft, gelegenheid geeft te drinken, maar het water ergens buiten zet, zoodat hij er niet bij kan.

Men denke zich den toestand in. Op alle scholen zou de schrijfwijze-1934 worden gebruikt. Zouden de kinderen, groot geworden, straks hun schrijfwijze weer veranderen? Men zie maar eens hoe in adressen, die ons bereiken, in artikelen in *De Bode* en elders, in verband met de beslissing medelijden wordt geuit met die arme kindertjes, tegenover wie de Regeering misdoet, door in de schrijfwijze-1934 verandering te brengen. Dan zouden de Departementen volgen. Zeker toch alle tegelijk; het zou toch een onmogelijke toestand zijn, wanneer het ene Departement het wel deed en het andere niet; ik voor mij heb mij er althans wel eenigszins aan geërgerd, wanneer in officieele correspondenties, bijv. van de Onderwijsinspectie, ik de spelling-1934 gevolgd vond, die bij andere Departementen niet wordt toegelaten. Aanvaarding van de nieuwe schrijfwijze door de Regeering wil zeggen, dat de provinciale en gemeentebesturen zullen genoopt worden, haar eveneens te gebruiken. Het zou echter evenzeer

(Woltjer)

een vreemde toestand zijn, als de Kamer dan zou besluiten, De Vries en Te Winkel te handhaven, zoodat men in de *Handelingen* een andere spelling had dan in de Regeeringsstukken; en natuurlijk zou dit dan ook niet gebeuren. Wat blijft er dan over van de vrijheid van de maatschappij? De eerbare burgers zullen mogen vasthouden aan hun oude schrijfwijze, maar hun kinderen zullen allen de nieuwe leeren. Misschien dat een enkele letterkundige, die het met deze spelling niet eens is, en nog wat anderen haar niet aanvaarden; maar overigens? Neen, Mijnheer de Voorzitter, als men ontkent, dat de maatschappij aldus wordt gedwongen, dan weet ik niet, wat wel dwingen is. De Minister heeft gezegd, dat deze quaestie aan de zaak overigens niets afdoet. Ik ben het daarmee eens, maar wilde toch even er de aandacht op vestigen, dat de door mij gegeven voorstelling inderdaad niet onjuist is.

Ik kom thans tot de twee hoofdpunten van de quaestie: het verschil tusschen de verklaring van 14 Januari en de in de Memorie van Antwoord medegedeelde beslissing; en de onwetigheid der bestaande Koninklijke besluiten.

De Minister merkt allereerst op, dat de verklaring van den Minister-President, waarop ik mij beroepen heb, niet zoo positief is, als ik het heb voorgesteld. Mijnheer de Voorzitter, ik had wat ik daarover heb gezegd, zorgvuldig op schrift gesteld; ik heb de woorden van de Regeering overwogen met de aandacht van den philoloog die oude teksten onderzoekt; ik heb mij zelf telkens afgevraagd: haalt ge er niet te veel uit; ik heb de verklaring van 14 Januari vergeleken met de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer op hoofdstuk I; ik heb ook gewezen op het eenigszins andere geluid, dat, naar ik meende op te merken, uit de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer op hoofdstuk VI klonk, iets waarover ik, als het mij om een debathandigheid te doen was, had kunnen zwijgen. Maar ik geloof desniettemin ook nu nog, dat er geen andere interpretatie mogelijk is dan die welke ik gegeven heb. Aan het slot van mijn rede heb ik er op gewezen, dat, als de Regeering niet anders had gedaan dan zich houden aan het standpunt, dat zij had ingenomen in de Memorie van Antwoord aan de Tweede Kamer op hoofdstuk I: de quaestie in haar geheel opnieuw te bekijken, en een veelzijdige commissie te benoemen, die al de vragen die zich voordoen zou hebben te onderzoeken, ik mijn rede niet eens had behoeven te houden, omdat dit standpunt mij het juiste leek, en misschien alleen zou gevraagd hebben, intusschen den dwang uit de Koninklijke besluiten te laten vervallen. Ik heb dus dadelijk aangeknoopt aan de eerste verklaring van de Regeering aan de Tweede Kamer bij hoofdstuk I; en de aanleiding dat ik tot de Regeering het woord richtte, was juist, dat de Memorie van Antwoord op de algemeene beschouwingen van de Eerste Kamer zich aansloot bij de Memorie van Antwoord op hoofdstuk VI aan de Tweede Kamer, niet bij die op hoofdstuk I; en er daardoor wellicht twijfel kon ontstaan omtrent haar opvatting. Daarop is toen het bekende antwoord gevolgd van den Minister van Algemeene Zaken, waarover het thans gaat.

Toch zegt de Minister, dat de verklaring van 14 Januari niet zoo positief is als ik het voorstelde. Op grond waarvan? Zijne Excellentie noemt twee argumenten. Hij zegt: ten eerste heeft de heer Colijn niet gezegd: Ik kan niet, maar: Ik ben inderdaad niet in staat om prof. Woltjer afdoende te weerleggen in zijn critiek op de methode, enz.; en ten tweede: de heer Colijn heeft gezegd: De Regeering zal zich beraden. Wat het eerste argument betreft, merk ik op, dat er niet staat: ik ben op dit oogenblik niet in staat, enz., en een opvatting, alsof bedoeld was: vandaag ben ik er niet toe in staat, doch morgen zal ik het wel kunnen, door het verband wordt uitgesloten. Maar bovendien is de Minister werkelijk hier al te bescheiden; want in de verklaring van den Minister-President komt nog een tusschenzin voor, dien de Minister niet heeft geciteerd: „Ik ben inderdaad niet in staat — ik heb mijn ambtgenoot van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen daarover nog eens geraadpleegd — om”, enz. Daardoor komt de formulering, waarover het hier gaat, in elk geval toch wel in een beetje ander licht te staan. Zou de Minister-President inderdaad hebben willen zeggen, dat

hij op dat oogenblik niet tot afdoende weerlegging in staat was, dan zou men in verband met dezen tusschenzin daaruit eigenlijk moeten afleiden, dat zijn ambtgenoot van Onderwijs hem nog niet heeft kunnen (of niet heeft willen) voorlichten: geen van beide is natuurlijk aan te nemen. Dan moet de Minister dus wel goedvinden, dat ik mij houd aan de hiervóór bedoelde uitlegging: Ik kan het nu niet, en ook verder niet, want die methode is fout; en dat is inderdaad de teneur van hetgeen de heer Colijn gezegd heeft.

Het andere argument van den Minister, dat aan het woord „zich beraden”, is ontleend, gaat, dunkt mij, evenmin op. Ik denk er niet over, om, in den trant van het Voorloopig Verslag, het in de Regeering te critiseeren, als zij dergelijke voorzichtige termen gebruikt. Integendeel: sinds ik mij eenigszins met de politiek inlaat, gebruik ik veel meer woorden als „aanvankelijk”; ik vind zulke woorden heel gemakkelijk. Dit neemt echter niet weg, dat, wanneer de Regeering ten aanzien van een aangelegenheid, waarover jarenlang zooveel te doen is geweest en zooveel verwarring heeft geheerscht, naar aanleiding van een uiteenzetting, dat de tot dusver gevolgde wijze van behandeling onjuist is, verklaart, zich te beraden op „de staatsrechtelijke zijde” van het vraagstuk, aan die verklaring vooraf laat gaan de mededeeling, dat haar elken dag meer en meer blijkt, dat aan de tot dusver gevolgde methode ernstige bezwaren verbonden zijn, en dan eindigt met te zeggen, dat ze vertrouwt een oplossing te vinden, welke ook den geachten afgevaardigde beter zal bevredigen, men de strekking van dit „zich beraden” weer niet anders kan opvatten dan aldus, dat de Regeering principieel de gewraakte methode loslaat en zoekt naar een andere.

Ik geloof dus niet, Mijnheer de Voorzitter, dat ik iets te veel uit de verklaring van 14 Januari heb afgeleid; en ik hoop, dat ook de Regeering het daarin ten slotte met mij eens zal zijn. Want ik wil dit wel zeggen, dat ik, ook wanneer ik mij met de politiek moet bezighouden, aan de waarde van de woorden wil vasthouden, en niet er van uitgaan, dat een woord ten slotte maar een woord is. Zoo heb ik ook de zooveel bedoelde verklaring niet beschouwd als een gebaar om voor het oogenblik tevreden te stellen (waarna men dan straks wel weer verder zou kunnen zien), maar haar ernstig genomen, en daarom ook ernstig overwogen en geïnterpreteerd.

Intusschen, Mijnheer de Voorzitter, de Minister erkent, dat de Regeering heeft gezegd: wij moeten de door den heer Woltjer gestelde quaestie ernstig toetsen. Ik zou kunnen opmerken: dat behoeft feitelijk niet meer; immers, de Regeering verklaarde zelf tegen mijn bezwaren in zake de tot dusver gevolgde methode niets te kunnen inbrengen! Zij vond ook zelf die methode onjuist en zou naar een betere zoeken. Maar in elk geval heeft de Minister volkomen gelijk, als hij zegt: we hebben wat in die verklaring hierover stond, inderdaad gedaan en het resultaat daarvan vindt ge in de Memorie van Antwoord op hoofdstuk VI aan deze Kamer; en dat is geheel in overeenstemming met uw verlangen: we zullen trachten aan de regeling een wettelijken grondslag te geven.

Dit is alles inderdaad juist; ik heb daarvoor reeds mijn erkentelijkheid geuit; en ik kon daaraan toch moeilijk meer woorden wijden, dan ik in eersten termijn deed. Ik vind het inderdaad juist en belangrijk, dat de Minister, dat de geheele Regeering, thans dezen wettelijken weg heeft ingeslagen; en ik dacht, dat wat ik daarover zeide, duidelijk was: ik kan daarover werkelijk niet meer zeggen. Maar, Mijnheer de Voorzitter, daarover loopt mijn interpellatie niet: men interpelleert toch ten slotte niet om zijn erkentelijkheid te betuigen. Het zou een rare manier van doen zijn van mijn fractie en van mij, een interpellatie aan te vragen, wanneer men krijgt, wat men gewenscht heeft. Ik heb nooit gezegd, dat in elk opzicht de verklaring van 14 Januari in strijd is met de nu genomen beslissing: integendeel: ik heb de punten van overeenstemming uitdrukkelijk gereleveerd; maar ik heb die verder ter zijde geschoven, omdat het hier gaat over de verschilpunten, over de consequenties van het juiste principieele standpunt der Regeering.

(Woltjer)

ring, die zij niet heeft getrokken; hierover, dat zij zelve zegt: er is een wettelijke basis noodig, maar desniettemin, zolang die basis er nog niet is, aan de oude methode vasthoudt.

De Minister heeft er op gewezen, dat een wettelijke grondslag, ook afgezien van de kwestie van staatsrecht wenschelijk is. Ik ontken dat niet, maar mij ging het in Januari en nu alleen om deze laatste. Zijne Excellentie heeft er bijgevoegd, dat Minister Marchant zich, blijkens een van hem afkomstige verklaring, ook op dat standpunt gesteld heeft. Mijnheer de Voorzitter, ik merkte reeds op, dat ik het vrij moeilijk vind, om over het standpunt van 's Ministers voorganger in deze zaak te spreken, daar dit naar mijn indruk niet altijd precies hetzelfde geweest is. Maar in elk geval geloof ik, als ik denk aan wat de heer Marchant kort geleden over deze kwestie heeft geschreven, te mogen constateeren, dat die bewindsman de door hem in 1934 gevolgde methode staatsrechtelijk in het geheel niet fout vindt; ik heb dat althans nooit gehoord. Integendeel: men mocht zoo iets niet eens uitspreken: de Regeering heeft het recht — zoo was zijn standpunt — exameneischen te regelen, en dus kan ze ook voorschriften vaststellen voor de spelling.

Hierin ligt voor mij juist het groote verschil te dezen tusschen het Kabinet van 1934 en het huidige. Eerst thans heeft de Regeering gezegd, dat de tot dusver gevolgde methode ook haars inziens onjuist was. En omdat ze dit zoo openhartig heeft verklaard, vind ik het juist zoo bijzonder moeilijk, haar thans lastig te vallen.

Het belang van de zaak laat echter niet toe, te zwijgen. Er is een bekend Bijbelwoord, dat zegt, dat wie zijn overtredingen belijdt, barmhartigheid zal verkrijgen, maar op één voorwaarde: dat hij ze ook laat. Hier echter bekent de Regeering, dat de niet eens door haar zelf, maar door haar voorgangster gevolgde weg fout was, maar houdt zelf voorshands aan dien verkeerden weg vast. Ik ontken niet, dat er omstandigheden zijn, die daartoe kunnen nopen, het althans begrijpelijk maken. Ik heb elders in een politiek debat eens herinnerd aan de bekende geschiedenis van Naäman, den melaatschen krijgsoverste van den koning van Syrië, die toen hij na zijn genezing bekeerd van zijn heidenom, dit had afgezworen, tegen den Profeet zeide: Ik zal niet meer aan de afgoden offeren; maar ik ben nu eenmaal kamerheer van een heidenschen koning: als die nu in den tempel van zijn afgod gaat, om zich neer te buigen, en hij leunt op mijn hand, zal het mij dan als een zonde aangerekend worden, als ik mij dan ook nederbuig? Toen antwoordde de Profeet: Ga heen in vrede. In de eerste plaats zou ik echter niet gaarne tot dit Kabinet zeggen, dat het heen moet gaan, en in de tweede plaats geloof ik, dat de vergelijking hier zeker niet opgaat. De Minister zegt in zijn antwoord: wij konden niet anders; maar daarvan heeft 's Ministers betoog mij niet overtuigd. En dit kon ook moeilijk, omdat Zijne Excellentie zich hier baseert op overgingen van practischen aard, terwijl ik in Januari de kwestie zuiver staatsrechtelijk had gesteld en geformuleerd, en het antwoord van den Minister-President, dat ik daarop kreeg (een antwoord, dat, gelijk ik zeide, naar mijn meening, wat klaarheid betreft, niets te wenschen overliet), voor zoover ik zie, in dezelfde lijn bleef.

Het is dan ook natuurlijk in het geheel geen gebrek aan deferentie tegenover dezen Minister (en het zou mij zeer spijten als men deze opmerking niet van pas zou vinden), wanneer ik er een zekere incongruentie in gevoel, dat over de beteekenis en de consequenties van de verklaring der Regeering in Januari nu niet kan worden gesproken met den Minister-President, die haar gaf. Ik heb het nu natuurlijk niet over het antwoord op mijn vragen, dat de Minister aan het einde van zijn rede heeft voorgelezen; ik heb het alleen over de uiteenzettingen die daaraan zijn voorafgegaan. Ik heb het gevoel, dat de Minister hierin over mijn staatsrechtelijke bedenkingen wel wat licht is heengegleden; en onwillekeurig is de vraag bij mij gerezen, wat de Minister-President bij een voortzetting van het zuiver staatsrechtelijk debat van Januari, zou hebben gesteld tegenover die bedenkingen. Misschien vergis ik me, maar ik heb nu op mijn beurt den indruk, dat de Minister thans in zijn staatsrechtelijke beoordeeling van de tot dusver gevolgde methode minder ver ging, dan de Regeering in Januari deed,

toen ze verklaarde, mijn critiek op die methode niet afdoende te kunnen weerleggen, en de hoop uitsprak een andere oplossing te zullen vinden. Misschien evenwel zou de Minister-President niets anders gezegd hebben; en in elk geval ben ik dankbaar voor wat we nu te hooren hebben gekregen, al heeft het mij niet overtuigd, en begrijp ik niet, dat de Minister, zonder met de verklaring van Januari in strijd te komen, meent, de besluiten van 1934 voorshands te kunnen handhaven.

De Minister heeft opgemerkt, dat het standpunt, dat ik heb verdedigd, nieuw is. Ik geloof, dat het ook hier wel meer is verdedigd, o. a. door de heeren van Citters en de Savornin Lohman: alleen heb ik bewust den formeelen en den zakelijken kant der quaestie zeer scherp uiteengehouden, en den eersten op zich zelf behandeld, ook omdat anders zoo licht staatsrechtelijke bedenkingen in verband worden gebracht met feitelijke bezwaren. In elk geval is echter de beschouwing, die de Minister aan deze opvatting vastknoopt, mij niet duidelijk. De Minister stelt, als ik Zijne Excellentie althans goed begrijp, tegenover het door mij ingenomen standpunt de redeneering van hen, die van meening zijn, dat, nu er eenmaal een Koninklijk besluit is, men zich daaraan moet houden. Mijnheer de Voorzitter! Ik zou niet gaarne geduwd worden in den hoek van hen, die dit niet zouden onderschrijven. Natuurlijk heeft ieder zich daaraan te houden. Wij hebben geen toetsingsrecht. Er is bij het onderwijs meer dan een Koninklijk besluit, dat m. i. niet geheel wettig is, maar toch houd ik mij daaraan. En wat nu de besluiten in zake de spelling betreft: wanneer bij ons op het Gereformeerd Gymnasium in Amsterdam het eindexamen wordt gehouden, zal men kunnen zien, hoe prachtig de candidaten de spelling 1934 en 1936 schrijven: daar zorgt onze rector, de heer Höweler, wel voor; maar ik wil er wel bij verklappen, dat zij die eerst een maand of drie vóór het eindexamen leeren, en daarvóór de spellingde Vries en te Winkel hebben gebruikt! Het gaat hier echter niet over de vraag wat voor staatsrechtelijke consequenties het moet hebben, waarneer naar het oordeel der Regeering zelf zulk een Koninklijk besluit onwettig is: dat behoort bij de beoordeeling van het Regeeringsbeleid, en om dit te bespreken, zijn wij hier.

De Regeering heeft om practische redenen de consequenties uit haar standpunt niet getrokken; had ik tabula rasa gemaakt, aldus de Minister, dan had dat een volledige verwarring in het onderwijs betekend. Ik begrijp dat niet, Mijnheer de Voorzitter! De Minister heeft zelf er op gewezen, dat Minister Marchant bij zijn optreden een chaos vond, en daaraan een einde heeft gemaakt. Maar waardoor was die chaos ontstaan? In eersten termijn heb ik gezegd, dat ik op de geschiedenis van het spellingvraagstuk niet in wilde gaan, en dat ook niet behoefde te doen, omdat dit Kabinet bij zijn optreden begonnen is zich vrij te maken van wat er vroeger gebeurd was. De tegenwerping van den Minister noopt mij nu echter, er wel iets over te zeggen.

In een cultuurland gaan schrijftaal en spreektaal ten deele haar eigen weg, stellen haar eigen eischen, hebben haar eigen leven. De schrijfwijze is altijd min of meer conservatief. Wijzigt zich dan de uitspraak, dan ontstaat er tusschen beide een zekere discrepantie, die, als ze te groot wordt, weer tot aanpassing leidt. Wanneer dat geschiedt en hoever ze gaat, hangt van de omstandigheden af. Ze is ook niet altijd en overal dezelfde. Om een voorbeeld te noemen: bij de classificatie van de in Egypte gevonden Grieksche papyri pleegt men den ontwikkelingsgraad van de schrijvers ervan mede daarnaar af te meten, of ze in meerdere of in mindere mate „phonetisch“ schrijven: het gewone volk schrijft het meest naar de uitspraak, de meer ontwikkelden houden zich meer aan de conventionele schrijfwijze.

Ten onzent echter, zoo althans is mijn indruk, is de neiging om de schrijftaal te veranderen en aan te passen, niet in de eerste plaats uit het leven zelf op natuurlijke wijze opgekomen, maar vooral in de kringen van het onderwijs. Nu heb ik, dit spreekt vanzelf, heelemaal geen minachting voor het onderwijs; integendeel — hoe zou ik als schoolmeester trouwens anders kunnen —, maar toch ontken ik, dat de kwestie van de

43ste VERGADERING. — 3 MEI 1938.

Interpellatie van den heer Woltjer.

(Woltjer)

schrijfwijze primair een onderwijskwestie is. Het onderwijs heeft zich van deze kwestie min of meer meester gemaakt; en zoo is — we weten dit allen — de bekende strijd ontstaan. Tevens is echter in de schrijfwijze van de jeugd een zekere slordigheid doorgedrongen. Was het niet mogelijk geweest, dit te voorkomen? Ik meen van wel, wanneer men slechts van meet af aan had gehandhaafd wat gehandhaafd had moeten worden. De Minister heeft herinnerd aan wat Minister Heemskerk indertijd, in 1908, beslist heeft. Was overeenkomstig die beslissing ook in de praktijk gehandeld, dan zou de chaos, waarover men klaagt, er niet hebben behoeven te komen: immers, na die beslissing stond in elk geval vast, dat de Inspectie het recht had, om te eischen, dat op de scholen, waarover de Regeering te zeggen had, de schrijfwijze-De Vries en Te Winkel werd toegepast, niet omdat ze de juiste was (ik laat dat in het midden), maar omdat ze de geldende was, de in de Regeeringsstukken gebruikelijke. Intusschen — de Minister heeft er te recht op gewezen —, dit is niet gebeurd. Men hoeft daarvoor niet de schuld te geven aan bepaalde personen, men moet het alleen constateeren en er rekening mede houden. Minister Terpstra heeft dat willen doen; hij meende aan de verwarring, die hij vond, niet meer een einde te kunnen maken door algeheelen terugkeer, en liet daarom aan de scholen en de examencandidaten op een bepaald omschreven deel van de schrijfwijze vrijheid. Men kan het daar al dan niet mede eens zijn; maar men moet, om ten deze billijk te zijn in zijn oordeel, wat vooraf was gegaan niet uit het oog verliezen. Ik weet niet, of Minister Marchant, voor wiens kunnen ik groot respect heb, de billijkheid tegenover zijn ambtsvoorgangers ten deze wel geheel heeft betracht.

De besluiten van 1934, waarvoor Minister Marchant zelf de verantwoordelijkheid draagt, hebben — ik betoogde het reeds — een geheel ander karakter: daardoor worden de kandidaten gedwongen, bepaalde afwijkingen te schrijven van de officieele schrijfwijze — die van De Vries en Te Winkel. Inderdaad hebben die besluiten een zekere eenheid gebracht. Maar waardoor? Doordat er de hand aan werd gehouden. Wanneer echter het Kabinet, waarin ook de heer Marchant zitting had, dit met de schrijfwijze-De Vries en Te Winkel had willen en durven doen (ik neem nu aan, dat het nog gekund zou hebben), dan zou die eenheid insgelijks bereikt zijn: men zou van den kant van het onderwijs in de bladen er veel artikelen tegen hebben geschreven, maar men zou ten slotte hebben gebogen, zonder dat men althans staatsrechtelijk, al was men vierkant tegen deze schrijfwijze, er iets van had kunnen zeggen, en zonder dat de Regeering van détournement de pouvoir had kunnen worden beschuldigd: immers, als er een officieele schrijfwijze is, die de Regeering volgt, dan is het geen détournement de pouvoir, wanneer ze die handhaaft en onderwijs in de moedertaal, waarbij deze schrijfwijze niet behoorlijk wordt onderwezen, als niet voldoende onderwijs aanmerkt. Ik bedoel hiermede niet, zakelijk in een bepaalde richting te sturen: ik heb alleen er nog eens op willen wijzen, dat de chaos ook blijkens het betoog van den Minister zelf, geenszins aan het tijdelijk laten van een keuze inhaerent behoeft te zijn. Zou het anders trouwens zijn te verklaren, dat iets dergelijks aanvankelijk ook in de bedoeling van Minister Marchant heeft gelegen?

Ik wil hier nog bijvoegen, dat in het kader van mijn betoog dit tijdelijk toestaan van keuze volstrekt niet essentieel is; ik moet zelfs toegeven, dat uit stipt wettelijk oogpunt het niet heelemaal in orde is, wanneer men, na de besluiten van 1934 eerst te hebben ingetrokken, omdat men ze niet wettig acht, toch nog toestaat, dat de door die besluiten opgelegde afwijkingen voorshands mogen worden gevolgd. Maar een andere gedragslijn scheen mij, nu deze besluiten zoo lang golderden hadden, niet redelijk, en principieel was voor mij de hoofdzak, dat de onwettige dwang om die afwijkingen te schrijven, zou worden weggenomen. Ik ben dan ook niet overtuigd, dat wat ik in Januari te dezen zei, niet juist is.

De Minister werpt mij tegen, dat hetgeen ik vroeg, het tegendeel van vrede zal brengen. Ik ga daar nu niet op in. Maar meent de Minister waarlijk, dat de vrede, in den zin waarin hij het bedoelde (ik zelf dacht inzonderheid aan bevrediging van het

rechtsgevoel), door de beslissing van thans zal worden verkregen? Ik betwijfel, of deze beslissing in dit opzicht zal brengen wat er blijkbaar van wordt verwacht. Als men ziet, hoe van de zijde van hen, die tegen de maatregelen der Regeering bezwaar hebben omdat ze een stap terug beteekenen; als men ziet, dat nu reeds van die zijde de vraag wordt gesteld, waarom men niet verder zou gaan, waarom men bijv. nog „wordt” met *dt* zou schrijven; wanneer men leest wat mijn collega Wille over het streven van de „vereenvoudigers” heeft geschreven, dan blijkt er voor dezen twijfel reden te over. Ik geloof, dat ook bij handhaving van het „compromis” van 1934 de strijd niet uit zou zijn geweest; maar met de beslissing, die thans is genomen, zal dat m. i. heelemaal niet het geval zijn.

Er is nog een reden, waarom ik niet begrijp, dat wat ik wilde, den chaos zal brengen. We hebben hier van een indrukwekkend groot aantal onderwijzersorganisaties een adres gekregen, dat zich richt tegen de door de Regeering beoogde wijziging van de besluiten van 1934. Mijnheer de Voorzitter! Ik wil de waarde van zulke adressen niet verkleinen, afschoon, wanneer men weet, hoe het in de praktijk vaak daarmee gaat, men niet zoo gauw onder den indruk er van komt; men zal het waarschijnlijk met mij wel eens hebben meegemaakt, dat er in een commissie, waarin men zat, een of andere motie werd aangenomen, terwijl nog niet de helft aanwezig was en nog een zeer sterke minderheid daarvan er tegen was; maar toch gold dat dan als een uitspraak van de commissie, en dat kan ook niet anders. Dit nu echter daargelaten, zou men op grond van dergelijke adressen moeten aannemen (ik wees er reeds op), dat men de jeugd eigenlijk gruwelijk onrecht doet door op een bepaald punt weer tot De Vries en Te Winkel terug te keeren, omdat ze aan de andere schrijfwijze nu eenmaal gewend is. En inderdaad geloof ik ook, dat, als men aan de scholen de keuze zou laten, er op het oogenblik niet vele meer zullen zijn, die de schrijfwijze-De Vries en Te Winkel zouden kiezen. Ik zeg dat ook op grond van mijn ervaring met mijn eigen kinderen. Voor de jeugd geldt hier: hoe eenvoudiger, hoe beter. Ik vind dat een verkeerd principe. Maar dit doet er thans niet toe. Het maakt waarschijnlijk — en daarom gaat het hier —, dat er, door de keuze te laten, praktisch voorshands niet zoo veel zou veranderen. Ook zoo beschouwd, zie ik dus niet, hoe er een chaos zou komen. En evenmin kan men m. i. met den Minister spreken van een vacuum. Een vacuum beteekent een luchtledig. Dat zou men inderdaad hebben, wanneer er niets was. Maar wanneer tijdelijk de keuze wordt gelaten tusschen de spelling-De Vries en Te Winkel en de spelling 1934, dan is er geen luchtledig, geen vacuum, maar een alternatief. En als aan dat alternatief de hand wordt gehouden, dan betwist ik, dat daaruit een chaos zou ontstaan.

Natuurlijk zullen er, vooral in een overgangperiode als we thans hebben, wel steeds fouten voorkomen: ook de menschen, die het meest met de Vries en te Winkel vertrouwd zijn, zullen wel eens twee e's schrijven, waar er één moet staan, of omgekeerd: dat zegt niets. Maar het laten van keuze (ik herhaal dit) behoeft op zich zelf geen chaos te brengen. En als er niet de hand aan wordt gehouden, krijgt men met iedere schrijfwijze een chaos, ook met die van 1934 en met de thans aangekondigde.

Dit alles doet echter niet af aan mijn principieel bezwaar, dat de Regeering aan den eenen kant erkent, dat de bestaande regeling niet wettig is, en een wetsontwerp voorbereidt om er een wettelijken grondslag aan te geven — wat toch wil zeggen, dat die door haar noodzakelijk geachte grondslag er nog niet is —, maar aan den anderen kant de besluiten, die die regeling bevatten, zoolang handhaaft; die zijn dan ook niet wettig, en men doet dus onjuist de menschen te dwingen, er zich aan te houden.

Ten aanzien van het tweede punt van verschil, waarover ik nog iets moet zeggen: de taak van de te benoemen commissie, kan ik heel kort zijn. Men dient hier te onderscheiden tusschen de tijdelijke en de blijvende commissie. Toen ik sprak over het verschil tusschen de verklaring van 14 Januari en de nu gevallen beslissing, bedoelde ik de eerste; daarover spreek ik thans niet meer. Maar ook de andere dient, dunkt mij,

Interpellatie van den heer Woltjer.

(Woltjer e. a.)

vrij te zijn om over alles te adviseeren: daaruit volgt toch niet, dat de Regeering die adviezen ook steeds moet volgen; en dus zie ik ook niet in, dat zulk een vrijheid op een of andere wijze een hinderpaal zou kunnen zijn voor het verkrijgen van zekerheid.

Ten slotte, Mijnheer de Voorzitter, nog een enkel woord over de derde vraag, die ik de eer had te stellen: of inderdaad de door de Regeering genomen beslissing zal voorzien in de behoefte aan spoedige zekerheid. Hier schijnt er een misverstand te zijn tusschen den Minister en mij. Zijne Excellentie heeft zich afgevraagd, wat ik daarmede bedoelde, en meende, dat deze bedoeling in de vraag een andere was dan in mijn rede. Ik geloof niet, dat hier strijd bestaat. Ik heb dit bedoeld: wanneer men aandachtig de Memorie van Antwoord leest, dan blijkt in de eerste plaats, dat nog niet zeker is het tijdstip, waarop de Regeering zal overgaan tot aanvaarding van de nieuwe schrijfwijze: immers, dit zal eerst gebeuren, nadat de in te stellen commissie „haar advies ter zake heeft ingebracht en de Regeering dienaangaande een beslissing heeft genomen.” Er zijn hier dus twee onbekenden, Mijnheer de Voorzitter: de eerste is, dat men niet weet, wanneer de te benoemen commissie advies zal uitbrengen; de tweede, dat men niet weet, hoe lang de Regeering noodig heeft, om daarover een beslissing te nemen. Nu zal de Minister zeggen, dat het natuurlijk in de bedoeling ligt, een en ander zoo gauw mogelijk te doen, en dat neem ik ook gaarne aan. Maar wij weten allen, hoe gemakkelijk er iets tusschen kan komen. Ik heb dus althans in theorie ten volle het recht zoo van een onzeker element te spreken.

Is de tijd van invoering onzeker, in de tweede plaats staat ook de schrijfwijze zelf, die ingevoerd zal worden, nog niet vast. Immers, er moet nog een technische herziening komen van het woordbeeld (ik ben daar — dit wil ik in het voorbijgaan wel zeggen — blij om), en voorts moeten de drie in de Memorie van Antwoord genoemde punten, die de in te stellen commissie zal krijgen te onderzoeken, toch ook onderzocht zijn, wil de schrijfwijze werkelijk geheel en al vaststaan. Daarop doelde ik, toen ik sprak van onzekerheid.

Ik geloof, dat ik het hierbij kan laten. Het spijt mij, dat de Regeering geen gevolg wil geven aan datgene wat ik in overleg met mijn fractie gevraagd heb; maar anderzijds waardeeren wij het, dat de zaak op een wettelijke basis zal komen, al lijkt het ons staatsrechtelijk niet de juiste weg, eerst het resultaat vast te leggen, en dan de wet te maken, waarop dat resultaat moet berusten.

De heer van Lanschot: Mijnheer de Voorzitter! Eén van mijn politieke vrienden zal morgen waarschijnlijk over deze interpellatie nog het een en ander te zeggen hebben, vandaar dat ik mij zal beperken tot enkele opmerkingen.

Op het spellingsprobleem schijnt een zeker fatum te rusten. Het lijkt wel of het erfelijk belast is; het schijnt voorbestemd te zijn om aanleiding te geven tot verwarring en misverstand. Vergun mij daarom een lans te breken voor de zekerheid.

Het ligt natuurlijk aan mij, maar de zaak lijkt mij ook thans nog hopeloos verward. Ik zou daarom aan den Minister gaarne nog eenige duidelijk omschreven vragen willen stellen en wensch daarbij voorop te stellen, dat ik mij geheel losmaak van de taalquaestie zelf. Daarover zal morgen een van de heeren van mijn fractie spreken.

De Minister stelt zich op het standpunt en de Regeering eveneens, dat er een wettelijke basis noodig is. Ik merk even op, dat de heer Terpstra destijds een wijziging heeft aangebracht in de spelling, niet alleen zonder wettelijke basis, maar zelfs zonder algemeenen maatregel van bestuur. Ik zie den Minister toestemmend knikken.

Laten wij echter voor een oogenblik aannemen, dat een wettelijke basis gewenscht is, dan zou ik den Minister willen vragen: welke de inhoud van de wet zal zijn. Daaromtrent bestaat nog niet volkomen zekerheid.

Ik lees op blz. 8 van de Memorie van Antwoord:

„Zij” — d. i. de Regeering — „bereidt dan ook een wetsontwerp voor, waarin de Kroon de bevoegdheid ontvangt, voorschriften te geven.”

(van Lanschot)

Dat beteekent zooveel als een algemeene machtiging van den wetgever aan de Kroon. Ik lees echter enkele bladzijden terug, in weergave van hetgeen er in de afdelingen van deze Kamer is opgekomen:

„Eerst kome een wet tot stand, die de grondslagen van de schrijfwijze vastlegt.”

Ik moge er de aandacht van den Minister op vestigen, dat er, naar mij bekend is, verschillende heeren in deze Kamer zijn, die niet alleen wenschen de algemeene machtiging, maar er prijs op stellen, dat de richtlijnen van de spelling zelf in die wet worden vastgelegd.

Daarbij komt nog, dat ook de geachte interpellant wel niet rechtstreeks richtlijnen heeft genoemd, maar toch heeft gesproken van een zeker houvast. Ik zou nu graag den Minister willen vragen: Wat is nu uw plan, zult gij u bepalen tot een algemeene machtiging, tot een algemeen opdragen van bevoegdheden aan de Kroon, of wel, zult gij naast die algemeene machtiging nog eenige richtlijnen in de wet aangeven voor de spelling?

Heeft de Minister zich voorts, indien hij zich stelt op het standpunt, dat er een wettelijke basis moet zijn, wel voldoende rekenschap gegeven van de consequenties?

De Minister dient de wet in bij de Tweede Kamer. Hoe zal dat loopen? Er zijn drie mogelijkheden. De Tweede Kamer kan de wet aannemen, maar zij zou de wet ook kunnen amendeeren. Ik weet niet, of een dergelijk amendement toelaatbaar zou zijn, maar stel dat de Regeering komt met een wet houdende algemeene bevoegdheid om bij Koninklijk besluit de spelling te regelen, dan kan ik mij voorstellen, dat er een amendement komt om toch zekere richtlijnen in de wet op te nemen. Maar de derde mogelijkheid is — en daarop heeft ook de geachte interpellant gedoeld —, dat de wet wordt verworpen, en dan vraag ik den Minister: in welke positie komen wij dan? Dan krijgen wij deze figuur, dat de Regeering zich stelt op het standpunt, dat er een wettelijke basis moet zijn (ik neem nu voor een oogenblik aan, dat het juist is), maar dat wij twee Koninklijke besluiten hebben (die van 1934 en 1936), welke geen wettelijke basis hebben. Komen dan die Koninklijke besluiten van 1934 en 1936 eigenlijk niet in de lucht te hangen en op losse schroeven te staan?

Ik begrijp wel, dat de desbetreffende examencommissies zich dan nog wel zullen houden aan die besluiten. Ik ben dat met den geachten interpellant den heer Woltjer eens. Maar staatsrechtelijk lijkt mij de positie dan toch minder juist.

Misschien zal de Minister zeggen, dat de Tweede Kamer die wet wel zal aannemen, maar dan moet ik den geachten bewindsman terugbrengen naar de motie van den heer Moller.

In die motie, die naar ik meen met 19 stemmen meerderheid is aangenomen, werd de wensch uitgesproken, dat de spelling 1934 ook toepasselijk zou worden verklaard op de officieele Regeeringsstukken.

De Minister zal het wel met mij eens zijn, dat zijn plannen ingaan tegen wat de Tweede Kamer bij meerderheid heeft gewenscht. Ik geloof, dat dit niet voor twijfel vatbaar is. De Minister wenscht niet alleen de spelling 1934 niet van toepassing te verklaren op de Regeeringsstukken, maar hij gaat verder; hij wenscht ook terug te komen, voor een deel althans, op die spelling 1934; en niet alleen dat, maar terwijl de Tweede Kamer met een nog veel grooter meerderheid van stemmen heeft verklaard, dat geen commissie noodig was, wenscht de Minister toch een commissie in te stellen. Hij heeft daartoe natuurlijk het recht. Een motie is en blijft maar een motie en de Regeering kan daarmee doen wat zij wil; zij kan iedere motie naast zich neerleggen. Maar ik mag vragen: is de kans groot dat de Kamer het voorgenomen wetsontwerp ongewijzigd zal aannemen? Laat mij een beeld mogen gebruiken uit het dagelijksche, maatschappelijke leven. Er is iemand, die in Nederland groote belangen heeft; hij moet voor een jaar op reis en ziet om naar een gemachtigde om zijn belangen waar te nemen. Maar deze antwoordt: zeker, ik aanvaard de opdracht, maar weet wel, ik zal precies het tegenovergestelde doen van wat gij wilt. Dan vraag ik: is er dan veel kans, dat die machtiging gegeven wordt? Ook als het besluit al gevallen zou zijn, zooals in het plan der Regeering schijnt te liggen, is er dan veel kans, dat naderhand daar-

(van Lanschot)

aan goedkeuring wordt verleend door de Kamer door de wet aan te nemen? Mijnheer de Voorzitter! Ik wil er voor den Minister het beste van hopen, maar ik heb er een zwaar hoofd in. Ik moet zeggen, dat ik de positie van den Minister niet al te zeer benijd, als hij daarmee voor de Tweede Kamer komt.

Het tweede punt betreft ook de zekerheid. Zal er verschil blijven bestaan, in den gedachtengang van den Minister, tusschen de examenspelling en de officieele spelling, zooals hij zich die voor de toekomst denkt en wel wat betreft de technische wijziging? De Minister zegt in de Memorie van Antwoord, dat de *e, o* en *sch* door de Regeering worden overgenomen, „behoudens wellicht een technische wijziging, waarop de ondergeteekende hieronder nog terugkomt”. Maar ten aanzien van de examenspelling maakt hij geen exceptie voor een technische wijziging. Moet ik hieruit afleiden, dat er in dit opzicht verschil zal blijven bestaan tusschen examen- en officieele spelling? Ik zou dit betreuren, want een eerste eisch is toch eenheid van examen- en officieele spelling.

Een verdere onzekerheid is hoever die technische herziening wel zal gaan en wanneer zij gereed zal zijn. Toen ik het las in de Memorie van Antwoord, kreeg ik wel medelijden met de uitgevers en met de drukkers, ook afgezien van de economische schade die zij leiden. Wat zij vóór alles noodig hebben is zekerheid en niet zonder bezorgdheid las ik op blz. 8 van de Memorie van Antwoord: „over het geslacht en de voornaamwoordelijke aanduidingen is het laatste woord nog niet gesproken”.

Zullen dan de uitgevers voortdurend in onzekerheid moeten blijven? Ik begrijp, dat de taal zich langzamerhand vervormt met het maatschappelijk leven, maar het moet toch niet een perpetuum mobile worden, in dien zin, dat telkens als die technische commissie komt met voorstellen, al de boeken weer zullen moeten worden gewijzigd. Dat zal een verwarring geven waar het eind van weg is. Gelukkig zie ik den Minister ontkennend het hoofd schudden.

Mijnheer de Voorzitter! De Minister zegt: ik kom met een wet. Maar dan zou ik den Minister toch in overweging willen geven: kom daarmee liever vandaag nog dan morgen. En ik zou den Minister bepaaldelijk willen vragen, wanneer hij die wet denkt in te dienen, want dit is toch wel zeer duidelijk, dat op het oogenblik de toestand onregelmatig is. Nu de Regeering zich eenmaal plaatst op het standpunt: er moet een wettelijke basis zijn, ontvalt daarmee eigenlijk staatsrechtelijk de kracht aan de twee algemeene maatregelen van bestuur (1934 en 1936), die al genomen zijn. Dan is het ook duidelijk, dat hoe eer de Regeering met die wet komt, hoe beter het is. Ik zal dan ook gaarne vernemen, wanneer de Regeering zich voorstelt haar in te dienen.

Ten slotte: is het wel juist van de Regeering om, als zij zich stelt op het standpunt: er moet een wettelijke basis zijn, dan, vóórdat die wet er is, toch nog te komen met wijziging in de bestaande examenspelling langs den weg van een Koninklijk besluit? Ik lees het in de Memorie van Antwoord:

„Met betrekking tot woordgeslacht en voornaamwoordelijke aanduiding acht de Regeering terugkeer tot de Vries en te Winkel op een aantal gronden van paedagogie en taal geboden. Zij bereidt dan ook een wijziging voor van het bestaande besluit 1936, waardoor regel 5 en 6 vervallen.”

Nu vraag ik de Regeering: is het wel consequent om met dit Koninklijk besluit te komen vóór de wet er is? Ik zou gaarne zeer pertinent — want het komt er op aan — antwoord van den Minister willen hebben op de vraag: wat is zijn plan? Zal hij dien algemeenen maatregel van bestuur doen voorafgaan aan de wet, of zal hij de wet doen voorafgaan aan den algemeenen maatregel van bestuur?

Ik moet betwijfelen, of de argumenten, die de Regeering aanhaalt om den algemeenen maatregel van bestuur aan de wet te doen voorafgaan, wel juist zijn. Op blz. 7 der Memorie van Antwoord zegt de Regeering:

„Dat tegen een regeling bij Koninklijk besluit, die van de als wettig erkende spelling afwijkt en niet op een wet be-

(van Lanschot e. a.)

rust, bezwaren kunnen worden ingebracht, ontkent de Regeering niet.”

Zij erkent dus wel bezwaren; en verder:

„Maar zij acht thans een voortgaan op den bereids in 1934 ingeslagen weg, in afwachting van een tot stand te brengen wet, voorshands geboden”, — dus daar laat de Minister het Koninklijk besluit aan de wet voorafgaan — zulks om met spoed zekerheid te verschaffen en verwarring te doen eindigen en om niet door het scheppen van een vacuum nieuwe onzekerheid en verwarring te doen ontstaan.”

Maar dat is toch volkomen onjuist, Mijnheer de Voorzitter. „Voortgaan op den bereids in 1934 ingeslagen weg.” Daar gaat de Regeering juist niet op voort, want zij komt juist met een Koninklijk besluit om regel 5 en 6 te laten vervallen.

In de tweede plaats: „met spoed zekerheid te verschaffen”. Door haar voornemen verschaft de Regeering geen zekerheid, maar onzekerheid, want zij brengt door het besluit, dat zij voornemens is te nemen, wijziging in de spelling van 1934. Zij brengt groote onzekerheid voor de jongens, die al gedurende 4 of 5 jaar onderwijs in de spelling van 1934 hebben genoten.

In de derde plaats is er van een vacuum eigenlijk geen sprake, omdat wij op het oogenblik de spelling 1934 hebben.

Nog beroept de geachte bewindsman zich op het tijdargument als zou hij den bestaanden toestand niet langer onzeker mogen laten. Dat maakt op mij niet zooveel indruk, Mijnheer de Voorzitter. Het wetsontwerp, dat hij gaat indienen, is van hoogst eenvoudigen aard en het voorgenomen Koninklijk besluit is licht meer ingewikkeld dan het wetsontwerp. Ik voeg er bij, dat wat den tijd betreft, de Regeering ook zeer geruimen tijd voor zich heeft genomen, voordat zij kwam tot vaststelling van haar standpunt. Ik zou het heelemaal niet zoo erg vinden, als de Minister eenigen tijd speling geeft om met een wetsontwerp te komen en daarna met een Koninklijk besluit. Ik geloof, dat de figuur anders staatsrechtelijk niet juist is.

Mijnheer de Voorzitter! Men ziet het: dit terrein ligt nog vol voetangels en klemmen.

Als ik ten slotte nog een woordje zou mogen zeggen over het optreden van dezen Minister, dan is het dit.

De Minister is een voorkomend man, en juist die eigenschap heeft hem hier parten gespeeld. Ik ben bang, dat de Minister de kool en de geit heeft willen sparen, dat hij zooveel mogelijk ieder ter wille heeft willen zijn, en het eind van het liedje is, dat ten slotte maar heel weinigen zijn bevredigd.

Mijnheer de Voorzitter! Ik denk bij dit alles aan de Duitsche uitdrukking: „Greif nimmer in ein Wespennest, doch greifst du ein, so greife fest.” Ik vrees, dat bij dezen Minister in deze materie de vaste greep heeft ontbroken.

De heer de Savornin Lohman: Mijnheer de Voorzitter! Indien ik bij de behandeling van hoofdstuk VI het woord zou hebben gevoerd, zou ik zeker ernstige bezwaren hebben ingebracht tegen de eerste bladzijde van ons Voorloopig Verslag, waar naar mijn meening zeer overdreven en derhalve onbillijke critiek werd uitgeoefend op het beleid van dezen Minister, een critiek, die intusschen tot mijn genoegen bij de openbare behandeling van de begroting hier niet in dien vorm is herhaald geworden. Daarom doet het mij des te meer leed, Mijnheer de Voorzitter, dat, nu ik over één belangrijk onderdeel van het beleid van den Minister zal moeten spreken, ik hem critiek niet zal mogen besparen. Evenwel wil ik aanvatten met eenige punten te noemen, waarvoor ik den Minister dankbaar ben.

Dat is in de eerste plaats het feit, dat de Minister kennis heeft gegeven van zijn voornemen om de regels 5 en 6 van de spelling-Marchant te laten vervallen, om wat die punten betreft, nl. het geslacht en de voornaamwoordelijke aanduiding, aanvankelijk terug te keeren tot de spelling-de Vries en te Winkel. Ik neem aan, dat de bedoeling dan ook is intrekking van het besluit van 1936, dat, voor zoover mij bekend is, zeer weinig is toegepast en dat, vrees ik, de verwarring eerder nog heeft vergroot. Ik acht het van groot belang, dat de Minister

(de Savornin Lohman)

althans dit gedeelte van de spelling-Marchant ten vure heeft gedoemd, omdat hier niet slechts het woordbeeld in het geding is, maar omdat hier ook in het geding is de taal zelf. Ik stel dit voorop, alhoewel uit het vervolg van mijn rede zal blijken, dat ik ten aanzien dezer regeling toch allerminst bevredigd ben.

Het tweede punt, waaromtrent ik meen, dat wij den Minister dankbaar moeten zijn, betreft de aankondiging van een wetsontwerp. Er is in deze Kamer, met name bij monde van den heer van Citters, herhaaldelijk aangedrongen op een wetsontwerp in zake de spelling. De Minister kondigt thans dat wetsontwerp aan. Op één punt zou ik de aandacht willen vestigen, nl., dat dat wetsontwerp ook zal inhouden middelen om de naleving van de voorschriften te verzekeren. Dat is wel zeer noodig. Begrijp ik den betreffenden passus goed, dan beteekent dit immers, dat — wat reeds tientallen jaren geleden had behooren te geschieden — er een einde zal komen aan de ondraaglijke eigengereidheid van de onderwijzers op dit gebied, die de voornaamste oorzaak is van de ellende. Ik neem toch aan, dat er nu een dwingende regeling zal komen, en dat voortaan niet iedere onderwijzer eenvoudig zal kunnen doen, zooals tot nu toe practisch het geval is geweest, wat goed is in zijn eigen oogen.

Deze dingen heb ik voorop willen stellen, Mijnheer de Voorzitter, omdat ik allerminst den indruk wil maken op den Minister, dat ik niets in zijn spellingsbeleid zou waardeeren. Maar nu moet ik toch komen met mijn bezwaren. Mijn bezwaren zijn vier in getal.

In de eerste plaats komt de Minister naar mijn bescheiden meening juist precies drie jaren te laat met deze regeling. Ik begin met te erkennen, dat de Minister bij zijn optreden in 1935 in een uitermate moeilijke positie verkeerde. Hij vond de erfenis-Marchant en het is voldoende bekend, dat die erfenis den Minister niet behaagde wat dit punt betreft. Het moet mij van het hart, dat deze Minister — het mag wel eens gezegd worden, ook tegenover den voorganger van dezen Minister — wel een buitengemeen loyale houding heeft aangenomen tegenover zijn voorganger. Ik schrijf het aan dit uit menschenlijk gezichtspunt zeer waardeerbaar motief voor een groot gedeelte toe, dat er een vertraging is ontstaan, die ik op zich zelf in hooge mate betreurt. Door die vertraging toch — de Minister schudt het hoofd en het zal mij genoegen doen, wanneer de Minister mij kan overtuigen, dat ik deze zaken verkeerd zie — zijn wij steeds verder in den put geraakt. De Minister heeft met de meest voortreffelijke bedoelingen de eenige kans, in den zin van zeer bijzondere kans, om datgene, wat hij als een onheil voor de taal beschouwde, te voorkomen, ongebruikt laten voorbijgaan.

Toen de Minister optrad toch was de spelling-Marchant aan de kinderen nog slechts gedurende een jaar onderwezen. De schade voor de uitgevers was toen ook nog betrekkelijk gering. En een meerderheid in beide Kamers — dat hier indertijd een zekere motie is verworpen, speelt hierbij in het geheel geen rol — was bereid mede te werken aan het herstel van den vroegeren toestand in afwachting van eventuele veranderingen.

Ten slotte is na het slepen der zaak de Tweede Kamer zoover gekomen, dat zij met een meerderheid heeft aanvaard datgene, wat vroeger de Kamer heeft verworpen, omdat men na drie jaar strijdensmoe was geworden. Het verheugt mij, dat er nog personen zijn, die niet strijdensmoe zijn. In het bijzonder wensch ik daarbij hulde te brengen aan den geachten interpellant, die op zoo voortreffelijke wijze in beide instanties getuigenis heeft afgelegd van zijn onverschrokken moed om deze zaak toch nog weer ter sprake te brengen en toch nog het m. i. eenige juiste standpunt te verdedigen. Waar de Minister gelukkig ten slotte toch besloot om de spelling-Marchant niet integraal door te zetten, had veel sneller moeten zijn beslist. De zaak is hierdoor oneindig veel moeilijker geworden, en ik meen, tenzij de Minister mij overtuigt, dat daarvoor geen voldoende aanleiding is geweest.

Mijn tweede bezwaar is, dat de Regeering erkent op een onwettigen weg te zijn en toch evenwel voorshands, zooals op blz. 7 van de Memorie van Antwoord staat, dien weg blijft bewandelen.

Vooraf zou ik willen opmerken, dat de heer Marchant als Minister volstrekt niet erkende op den onwettigen weg te zijn. Ik breng hulde aan het betoog van den geachten afgevaardigde den heer Woltjer, dat hij bij de algemeene beschouwingen heeft gehouden. Ik doe daarvan niets af, maar het was, zij het minder uitvoerig, reeds vroeger betoogd. De geachte afgevaardigde de heer van Citters bijv. heeft meermalen een betoog gehouden van dezelfde strekking. Maar welke houding nam toen de vorige Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen tegenover dat betoog aan? Minister Marchant placht dan te zeggen: als men niet anders meer weet, dan gaat men Fransch spreken en spreekt van: „détournement de pouvoir”!! Op die manier werden den ernstige staatsrechtelijke bezwaren in een hoek gezet! Dat was natuurlijk onjuist, maar de heer Marchant was in elk geval consequent. De Minister echter is theoretisch juist, maar praktisch onjuist, is inconsequent.

Ook ik had toch uit de lectuur van den bekenden passus van Minister Colijn met den geachten afgevaardigde den heer Woltjer den indruk gekregen: habemus reum confitentem. Hier erkent de Regeering nu toch waarlijk, dat zij op den verkeerden weg is, niet alleen politiek, maar ook staatsrechtelijk. Want als door den Minister gezegd wordt: „ik ben inderdaad niet in staat — ik heb mijn ambtgenoot van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen daarover nog eens geraadpleegd — om den heer Woltjer afdoende te weerleggen in zijn critiek”, dan beteekent dat toch niet: „daar moet ik nog eens deskundigen over raadplegen, ik kan dat on the spur of the moment niet beantwoorden”, maar dan beteekent dit: „ik heb er ernstig over geconfeerd met mijn ambtgenoot van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen en die weet er ook geen antwoord op; ik erken dus, dat, al hebben wij het vroeger anders ingezien, wij inderdaad staatsrechtelijk op den verkeerden weg zijn geweest.”

Dat staat ook, misschien nog in sterkere woorden, in de Memorie van Antwoord van dezen Minister op blz. 7, waar men kan lezen:

„Dat tegen een regeling bij Koninklijk besluit, die van de als wettig werkende spelling afwijkt en niet op een wet berust, bezwaren kunnen worden ingebracht, ontkent de Regeering niet.”

Mijnheer de Voorzitter! De Regeering erkent dus, niet op den wettigen weg te zijn. Zij erkent, dat er heeft plaats gegrepen onder de verantwoordelijkheid van Minister Marchant, détournement de pouvoir. Maar de Regeering redeneert: het doet ons leed, maar „voorshands” gaan wij op dien onwettigen weg voort. Waar echter de Regeering de onwettigheid feitelijk erkent, had — hierin sluit ik mij aan bij den heer Woltjer — moeten hebben plaats gegrepen een volkomen restitutio in integrum. Dat had moeten zijn voorafgegaan. Vóór alles had moeten voorafgaan intrekking van de besluiten van 1934 en wel integraal, niet half, vóórdát een commissie zou worden benoemd en voordat een wetsontwerp zou worden ingediend.

Nu beroept de Minister zich op noodtoestand. Hij zegt zoo wel te willen handelen, maar dat niet te kunnen. In de eerste plaats, omdat dan niet met voldoende spoed zou worden gehandeld en in de tweede plaats, omdat er dan een vacuum zou ontstaan.

Eerlijk gezegd, begrijp ik dat niet. Spoed is ongetwijfeld noodig. Ik zelf heb er bezwaar tegen gemaakt, dat het drie jaar heeft geduurd, voordat er iets is geschied. Maar ik begrijp niet, dat herstel van de wettigheid iets met spoed te maken heeft. Een restitutio in integrum in afwachting van een definitieve regeling kan even snel geschieden als, wat ik nu maar zal noemen, de invoering van de spelling-Slotemaker de Bruïne van 1938, óók in afwachting van een definitieve regeling. Dat is wat den spoed betreft principieel hetzelfde. Of ik nu de spelling-Slotemaker de Bruïne 1938 tijdelijk invoer in afwachting van een latere regeling, dan wel of ik de Regeeringsspelting opnieuw bij het onderwijs invoer in afwachting van een latere regeling, maakt wat dit betreft geen verschil. Want ook de spelling-Slotemaker de Bruïne is niet definitief. Geenzins! Er wordt in de Memorie van Antwoord immers heel duidelijk gezegd, dat zelfs wat de belangrijkste punten van geslacht en voornaamwoordelijke aanduiding betreft, „het laatste woord nog niet is gesproken”. Men leze de

43ste VERGADERING. — 3 MEI 1938.

Interpellatie van den heer Woltjer.

(de Savornin Lohman)

uitvoerige taakomschrijving van de commissie op blz. 7 der Memorie van Antwoord. Wat die commissie uitbrouwt, kan dus opnieuw een heele verandering van de spelling ten gevolge hebben. Derhalve maakt de bewering, dat er spoed noodig is, geen indruk. Het is toch niet definitief. Of men nu geheel of half terugkeert tot de Regeeringsspelling, heeft met spoed niets te maken.

Het tweede argument van den Minister is, dat er een vacuum zou ontstaan, door terugtreden in den weg van legaliteit. Ook dat begrijp ik niet. Ik begrijp eerlijk niet hoe een vacuum kan ontstaan. Ik vermoed, dat de Minister niet bedoelt, dat er een vacuum zal ontstaan, maar dat de variabiliteit, de onzekerheid zal worden vergroot.

Ik zou het bezwaar, dat door een restitutio in integrum de onzekerheid, de variabiliteit in de spellingquaestie zou worden vergroot, kunnen begrijpen, al zou het niet den doorslag mogen geven, indien de Minister, of de spelling-Marchant had willen handhaven, of de Minister zijn eigen spelling, de spelling-Slotemaker de Bruïne 1938, als definitief zou willen zien. Inderdaad zou er dan minder variabiliteit zijn. Maar dat gebeurt nu juist niet!

Wat is het systeem van den Minister? De opeenvolging wordt: spelling-Marchant, spelling-Slotemaker de Bruïne 1936, spelling-Slotemaker de Bruïne 1938 en straks de commissie-spelling.

De Minister zegt nu: neen. Dan zal het mij genoegen doen daarover nader te worden ingelicht.

Wat is het systeem van herstel van legaliteit van de spelling-Marchant? De opvolging wordt dan: spelling-Marchant, spelling-Slotemaker de Bruïne 1936, Regeeringsspelling en straks de commissie-spelling.

Het eenige verschil in deze opeenvolgende reeks van spellingen is dus, dat in het eene systeem de spelling-Slotemaker de Bruïne 1938, in het andere systeem de Regeeringsspelling een plaats inneemt. Dat heeft weinig beteekenis in verband met de variabiliteit, want de spelling-Slotemaker de Bruïne moge wat dichteren staan bij de spelling-Marchant dan de Regeeringsspelling dat doet, maar er bestaat toch ook een groot verschil tusschen de spelling-1938 en de spelling-Marchant. Zóó groot, dat men *Het Noorden* maar behoeft te lezen om te weten, hoe de uitgevers ook over de spelling-Slotemaker de Bruïne 1938 op hun achterste beenen staan!

Mijn stelling is derhalve, dat, nu de Minister noch de spelling-Marchant handhaaft, noch aan zijn spelling 1938 een definitief karakter geeft, niet valt in te zien, waarom Zijne Excellentie niet voorhands weer de Regeeringsspelling op de scholen invoert, om daarna te komen met een wetsontwerp en vervolgens met een commissie, die dan natuurlijk een ruime opdracht zal moeten hebben.

Mijn derde bezwaar, waarover ik zeer kort zal zijn, is, dat de Minister een oplossing kiest, die niemand bevredigt. Noch zijn bevredigd de voorstanders van de spelling-Marchant, noch de voorstanders van de spelling-de Vries en te Winkel. Deze zaak herinnert mij — de geachte afgevaardigde de heer Woltjer was zeer Bijbelvast in zijn redevoering, ik moge ook iets uit het Oude Testament in herinnering brengen —, al moge de vergelijking eenigszins overdreven zijn, aan het Salomo's oordeel, met dit verschil, dat de uitspraak van Salomo gelukkig niet werd geëxecuteerd, maar de uitspraak van den Minister wél wordt geëxecuteerd. Van het spellingskind wordt toch de eene helft gegeven aan de Marchantisten, de andere helft aan de de Vries-en-te-Winkelianen, en het kind zelf is er het slachtoffer van.

Ook de voorstanders van de Vries en te Winkel zijn allesbehalve met deze oplossing ingenomen. Ik denk er niet aan, als niet-deskundige, op deze zaak diep in te gaan, maar wensch er op te wijzen, dat een man als prof. Huizinga naar mijn bescheiden meening precies den vinger op de wonde plek heeft gelegd, toen hij in een interview, dat hij heeft toegestaan, zeide:

„Het is onbegrijpelijk, maar het is zoo: tijdens de lange voorgeschiedenis der spellinghervorming zijn noch de taalkundigen noch de onderwijzers ooit op de gedachte gekomen, dat de bruikbaarheid van een spelling een quaestie

is van psychologie van het lezen. De veranderde spelling nu, afgezien van het feit, dat zij de taal verarmt, door buitengebruikstelling van taalmiddelen, maakt door het opheffen van de onderscheidingen e-ee, o-oo, s-sch het schriftbeeld onduidelijker, psychologisch minder toegankelijk.”

Dat alles heeft met taalgeleerdheid niets te maken, het heeft met taalkennis niets te maken, het is een quaestie van visie op het woordbeeld, ook van de schoonheid van het woordbeeld, het gemak van het lezen, ook van de variatie, die in het woordbeeld moet zitten, en daarom zijn de voorstanders van de Vries en te Winkel hiermee niet bevredigd.

Mijn vierde en laatste bezwaar is, dat de Minister een oplossing kiest, die leidt tot een scheiding tusschen Nederland en het Nederlandsch schrijvende gedeelte van België. Zijne Excellentie heeft wel gezegd, dat Nederland en België het toch voor een heel groot gedeelte eens zijn geworden — de Minister heeft daarvan enkele belangrijke punten, die ik heb genoteerd, opgesomd —, maar over het woordbeeld is men het toch niet eens geworden. Het woordbeeld moge dan minder belangrijk zijn dan de quaestie van geslacht en voornaamwoordelijke aanduiding, omdat het niet onmiddellijk de taal betreft, maar gewichtig is het toch wel. Het raakt trouwens ook wel de taal; men denke slechts aan de sch in verband met de bijvoegelijke naamwoorden en de bijwoorden.

Men is dus in de situatie geraakt, dat deze toestand zal ontstaan, dat men in België een ander Nederlandsch zal schrijven — en naar mijn bescheiden meening een veel correcter en beter Nederlandsch, en dat acht ik een beetje beschamend — dan wij in Nederland schrijven. Minister Hoste heeft te recht gezegd, dat hij het niet wenschelijk vindt, dat in België en Nederland verschillende spellingregels worden toegepast. Ik begrijp dat zeer goed, want men vergeet niet, dat de Vlamingen zich in een zeer moeilijke positie bevinden wat de taal betreft. Wij kunnen ons ten slotte met betrekking tot de taal allerlei vrijheden permitteeren, die de Vlamingen zich niet kunnen veroorloven. De Vlamingen bevinden zich wat de taal betreft in de vuurlinie en zij hebben behoefte aan onzen ruggesteun. Ik vind volkomen verklaarbaar, dat men in België huiverig is voor radicalisme op taalgebied. Ik denk b.v. aan de uiting van Minister Hoste: „Ik wil geen vasten toestand prijsgeven voor een onzekerheid, die, naar mijn overtuiging, zeer nadeelig zou uitvallen voor de Nederlandsche taal en voor het gezag van die taal in België.” Het gezag van die taal in België. Dat is precies de zaak, waar het op aankomt, en als dat zoo gevoeld wordt door den Minister van Onderwijs in onzen buurstaat, dan is het voor ons een aangelegenheid van het grootste gewicht. Het komen tot overeenstemming met België zou zijn Groot-Nederlandsche politiek in den besten zin van het woord, zonder eenigen politiek bijmaak. Want iedereen zal het volkomen billijk en juist vinden, dat wij de Vlamingen steunen in hun taalstrijd, en wij benadeelen hen in hun taalstrijd, wanneer wij een andere spelling invoeren dan de spelling, welke zij willen handhaven. Dat is een zoo groot Nederlandsch belang, dat het veel gewichtiger is dan het economische belang, waaraan de Minister zoo groote waarde hecht.

Ik wil thans nog even spreken over dat laatste belang. Ik laat ter zijde de moeilijkheid van de generaties van kinderen, die verkeerd zijn opgevoed. Daarvoor mag men ten slotte niet uit den weg gaan, maar ook niet voor de economische moeilijkheid. Ik begrijp wel, dat voor de uitgevers extra kosten zijn gemaakt, dat zij verliezen hebben geleden, maar men moet dat zeer voorzichtig bezien. Als men zich herinnert, dat men een tijd geleden in de pers zag gewagen van een schade van 10 miljoen, en als men dan dezer dagen leest, dat een terugkeer tot de spelling-de Vries en te Winkel, ja zelfs de invoering van de spelling-Slotemaker de Bruïne-1938 den heeren zou komen te staan op een schade van niet minder dan 20 miljoen, en als men dan van de Ministerstafel hoort, dat de heeren met een schadeloosstelling van 2 à 2½ miljoen zouden zijn schadeloos gesteld, dan stemt mij dit een beetje sceptisch ten aanzien van dat economisch bezwaar. De schade is ook niet zoo erg

(de Savornin Lohman)

als de heeren het voorstellen, want het is volstrekt niet noodig, dat alle schoolboeken in eens in de nieuwe spelling worden gedrukt, dat is alleen noodig voor de allereenvoudigste schoolboekjes, waaruit de kinderen leeren lezen en voor de leerboeken in het Nederlandsch. Ook zou men een overgangperiode kunnen vaststellen. Maar hoezeer ik geneigd ben, Mijnheer de Voorzitter, tot een zuinig Staatsbestuur, wanneer ik met 2 miljoen als uitgave in eens, die mijnentwege over tien jaren zou kunnen worden verdeeld, kan koopen het gewichtige voordeel, dat wij eindelijk ongedaan konden maken dat onheil, dat aan het groote cultuurgoed van de taal is toegebracht door den ambtsvoorganger van dezen Minister, als ik daardoor zou kunnen koopen, dat wij zouden houden eenheid van taal en van schrijfwijze tusschen Nederland en België, dan is dat niet te duur betaald. Dan acht ik die uitgave van 2 of 2½ miljoen verantwoord. Ik dacht, dat het bezwaar van den Minister in zake de restitutio in integrum zat in de taal zelf, maar ik heb nu begrepen, dat de Minister niets liever wil doen, dan wat ik van hem vraag, ook met het oog op België, maar dat hij meent, zulks niet te kunnen doen, omdat het hem 2 of 2½ miljoen kost. Dat geld heb ik er evenwel voor over als uitgave in eens en over een reeks van jaren verdeeld, met het oog op het groote gewicht der zaak.

Ik kom ten mijn conclusies, Mijnheer de Voorzitter!

Ten eerste concludeer ik, dat, reeds op wettelijke gronden, maar bovendien om de zaak zelf, een restitutio in integrum, dus intrekking der spellingbesluiten 1934 behoort vooraf te gaan.

2°. De daartegenover bestaande bezwaren kunnen ook worden ingebracht tegen de vervanging der spelling-1934 door de spelling-Slotemaker de Bruïne-1938, maar die bezwaren mogen niet den doorslag geven.

3°. Restitutio in integrum maakt bij de definitieve regeling de zaak volledig parallelisme met België mogelijk en bevordert dus de taaleenheid tusschen Nederlanders en Vlamingen;

4°. Het denkbeeld eener wettelijke regeling en van de instelling eener commissie, na herstel van den wettelijken toestand, verdient toejuiching. Die commissie krije echter een algemeene opdracht, worde dus niet in zake het woordbeeld voor een fait accompli gesteld, worde veelzijdig samengesteld, houde met België voortdurend contact en adviseere op zeer korten termijn;

5°. Des noodig worde met de uitgevers een billijke schade-regeling getroffen, waarbij de Regeering in zake een overgangstermijn, wat betreft de leerboeken, de grootst mogelijke soepelheid betrachte.

De beraadslaging wordt verdaagd.

De vergadering wordt gesloten.